

הלכות שבת פרק ה' (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

רמב"ם הלכות שבת – פרק ה': הדלקת נר שבת, פתילות ושמינים, גזירת שמא יטה, ותקיעות ערב שבת

הלכה א – הגדר של הדלקת נר שבת: חובה

דברי הרמב"ם: "הדלקת נר בשבת אינה רשות... ולא מצוה שאינו חייב לרדוף אחריה עד שיעשנה כגון עירוב חצרות או נטילת ידים לאכילה, אלא חובה."

פשט: הדלקת נר שבת אינה רשות (אם רוצה כן, אם לא לא), ולא מצוה שאין צריך לרדוף אחריה (כמו עירוב חצרות או נטילת ידים, שהן רק "פתרונות" למצבים ספציפיים), אלא חובה גמורה.

חידושים והסברות:

1. הקשר בסדר הרמב"ם: הרמב"ם עדיין בענין של מלאכות שעושים ערב שבת שפועלות לתוך השבת. אחרי שהיה והטמנה (הכנת אוכל), בא עכשיו הדלקת נר – לא רק שמותר להדליק נר ערב שבת שדולק בשבת (זה כבר למדנו), אלא שחייבים.

2. שלוש קטגוריות מצוות (לפי הלכות ברכות): הרמב"ם בהלכות ברכות מחלק בין שלושה סוגי מצוות: חובה, רשות, ומצוה שאין צריך לרדוף אחריה. הדלקת נר שבת היא בקטגוריה הגבוהה ביותר – חובה.

3. הקשר לפרק ל (הפרק האחרון): בפרק ל מהלכות שבת כתב הרמב"ם שער שבת הוא חלק מעונג שבת ושלוש בית – שם הוא נותן את הטעם למה זו חובה. כאן בפרק ה המיקוד הוא על הדין עצמו – שזו חובה.

הלכה א (המשך) – "אחד אנשים ואחד נשים חייבין"

דברי הרמב"ם: "ואחד אנשים ואחד נשים חייבין להיות בבתיהם נר דלוק בשבת."

פשט: גם אנשים גם נשים חייבים שבביתם ידלוק נר שבת.

חידושים והסברות:

1. הפשט הפשוט – לא מצוות עשה שהזמן גרמא: הפשט הפשוט למה הרמב"ם מזכיר נשים הוא לומר שאף על פי שנשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא, כאן הן חייבות.

2. קושיא על הפשט: נשים חייבות בכל מצוות שבת (כי "זכור" ו"שמור" הוקשו זה לזה), כמו שהרמב"ם אומר שנשים חייבות בקידוש. אם הדלקת נר היא ענף מהלכות שבת, למה צריך לומר במיוחד שנשים חייבות?

3. חידוש מעשי: מאחר יותר אומר הרמב"ם שנשים עושות זאת בדרך כלל (כי הן בבית). אבל החיוב עצמו הוא על כולם – אם בבית אין אישה, האישה צריך להדליק.

הלכה א (המשך) – "אפילו אין לו מה יאכל... שואל על הפתחים"

דברי הרמב"ם: "אפילו אין לו מה יאכל שואל על הפתחים ולוקח שמן ומדליק את הנר."

פשט: אפילו עני שאין לו מה לאכול, צריך הוא ללכת לבקש אצל אנשים ולקנות שמן לנר שבת.

חידושים והסברות:

1. נר שבת בלי סעודה: החידוש הוא שאפילו כשאין סעודה, הנר עצמו הוא עונג שבת. זה מראה שער שבת אינו רק משמש לסעודה, אלא מצוה בפני עצמה.

2. נר קודם לסעודה: בגמרא כתוב שער שבת קודם לקידוש היום (לא סעודה). החידוש: הוא אינו חייב ללכת לבקש לסעודה באותה רמה כמו לנר. כשיש לו כבר מספיק לנר, אינו צריך ללכת לבקש עוד.

3. "שואל על הפתחים" – ממש לבקש צדקה: "שואל על הפתחים" פירושו לא רק ללוות, אלא ממש לבקש צדקה. לא כל מצוה ש"צריך לרדוף אחריה" דורשת רמה כזו – כאן כן.

4. מקבילות: הלכה כזו (שואל על הפתחים) כתובה גם לגבי ארבע כוסות (פסח) ונר חנוכה – זה מראה חומרא מיוחדת בחיוב זה.

5. פשט נוסף – חיוב על גבאי צדקה: ההלכה היא גם (או בעיקר) חיוב על גבאי הצדקה – שידעו שצריכים לתת לעניים גם כסף לנר, לא רק לאוכל. כמו "אפילו עני שבישראל" בפסח – זה חיוב על הציבור לדאוג. התמחוי מחלק אוכל אבל לא נר – לכן העני צריך ללכת לבקש, או לכן הגבאים צריכים לתת גם נר.

הלכה א (המשך) – ברכה על הדלקת נר

דברי הרמב"ם: "חייב לברך קודם הדלקה: אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת, כדין שאר כל הדברים שחייבו בהם דברי סופרים."

פשט: מברכים לפני ההדלקה, "להדליק נר של שבת", כמו בכל מצוות דרבנן.

חידושים והסברות:

1. "וצונו" על דרבנן: הרמב"ם כבר הסביר בהלכות ברכות ש"אשר קדשנו במצותיו וצונו" מתאים גם למצוות דרבנן, כי "וצונו" מתייחס לצינוי לציית לחכמים (הרמב"ם מביא פסוק, לא "לא תסור" אלא פסוק אחר).

2. חידוש שמברכים: לא על כל דבר שחכמים אומרים יש ברכה (למשל, ביטול איסור, איסורי הנאה – אין ברכה). ההבדל: הדלקת נר שבת היא חובת הגוף, מצוה לדורות, לכן יש עליה ברכה.

הלכה – שימוש לאור הנר

דברי הרמב"ם: "מותר להשתמש בנר השבת... אבל דבר שצריך לדקדק בו ביותר, או דבר שהוא קשה לראות וצריך לדקדק בו בראיה, אסור לעשותו לאור הנר."

פשט: מותר להשתמש באור נר שבת לדברים פשוטים, אבל לא לדברים שדורשים עיון חזק או דיוק בראיה (כמו קריאת אותיות קטנות).

חידושים והסברות:

1. הטעם לאיסור: החשש הוא שכשצריך להתבונן היטב במשהו, יבוא להטות את הפתילה לשמן, או לגעת בנר – שזה איסור מבעיר (הדלקה/הוספת אש) דאורייתא. החשש אינו שיזיז את הנר (שהיה מוקצה), אלא שיגע בנר עצמו – מטה פתילה לשמן.

2. חידוש שמותר להשתמש בנר שבת: לכאורה יש כאן חידוש שמותר להשתמש בנרות שבת. יכול היה להיות שער שבת הוא כמו נר חנוכה,

- מהר"ל: "בין השמשות" פירושו בין הימים – לא ברור אם זה היום או מחר.

- גר"א: "בין השמשות" פירושו בין שתי השקיעות – בין שגוף השמש יורד, לבין שהאור נעלם לגמרי.

- פשט נוסף (נדחה): "בין השמשות" פירושו בין שני המאורות – השמש והלבנה. אבל הפשט נדחה כי הלבנה לא נקראת "שמש".

3. חייב חטאת – איך בספק? הרמב"ם אומר שמי שעושה מלאכה בין השמשות ערב שבת ומוצאי שבת (שניהם!) חייב חטאת. הוא עשה מלאכה בשני זמני בין-השמשות – או כאן או שם עשה עבירה. הוא חייב חטאת אחת.

4. ספק בידיעה או ספק במציאות? האם בין השמשות הוא ספק בידיעה (לא יודעים מה זה, אבל במציאות זה ברור), או ספק במציאות/הלכה (ההלכה עצמה לא ברורה בזמן זה)? הרמב"ם "נשמע" כאילו זה ספק בהלכה – ההלכה לא ברורה באותה דקה.

5. למה חטאת ולא סקילה: הרמב"ם אומר רק חטאת (קרוב לשוגג), לא סקילה (עונש למזיד), כי בספק יש בעיות עם עונשין – אי אפשר להעניש אנשים על ספק.

6. כוכבים בינוניים – הגדרה מעשית: "לא גדולים הנראים ביום" – כוכבי לכת גדולים כמו נוגה ומאדים לפעמים רואים עוד לפני השקיעה, במיוחד בצד מערב. "ולא קטנים שאינם נראים אלא בלילה" – כוכבים קטנים יוצאים רק מאוחר יותר בלילה. למעשה: אם רואים כמה כוכבים, בינתיים בטח יש גם בינוניים.

7. הרמב"ם לא מביא זמנים בדקות: הרמב"ם מביא רק את הסימן של כוכבים, לא שיעור של "הילוך מיל" או שיעורי זמן אחרים. כך גם בשולחן ערוך. הפרי חדש מביא שיעור, ויכול להיות שכל שיעורי הזמן הם רק אם לא רואים את הכוכבים (מעונן, עיר עם אור), אבל אם רואים כוכבים, לכל הדעות כבר לילה.

הלכות פתילות שמדליקין בהן בשבת

דברי הרמב"ם: "פתילות שמדליקין בהן בשבת – אין עושין אותן מדבר שאורו מתחסכס בו" – צמר, משי, צמר ארז, פשתן שלא ניפץ, סיב של דקל, מיני עצים דקים. אלא מדברים ש"האור עולה בו" – כמו פשתן נפוץ, בגדי שש, צמר גפן.

פשט: נר שבת צריך להבה יפה ושקטה. אסור לעשות פתילה מחומר שהאש מתקשה עליו (התחסכסות).

חידושים והסברות:

1. יסוד כפול לאיסור: (א) כבוד שבת – צריך נר יפה, (ב) שמא יטה – אם הנר לא דולק טוב, יבוא לתקן את הנר בשבת.

2. [סטייה: המנהג אשכנז לומר פרק "במה מדליקין" לפני מעריב ליל שבת, שכל כך מוכר לאשכנזים כמו "כגוונא" לנוסח ספרד.]

הלכה – הכורך דבר שאין מדליקין בו על דבר שמדליקין בו

דברי הרמב"ם: אם כורכים חומר שאסור להשתמש בו סביב חומר שמותר – "אם להוסיף על הפתילה כדי להוסיף אורה" אסור; "אם להקשות הפתילה כדי שתהא עומדת" מותר.

פשט: אם המטרה היא להגדיל את האור – אסור, כי החומר הפסול מפריע לבעירה. אבל אם המטרה רק מבנית – להחזיק את הפתילה קשיחה – מותר, כי החומר הפסול לא משחק תפקיד בבעירה עצמה.

הלכה – נותנים גרגיר של מלח או גרוס של פול על פי הנר

שאסור להשתמש בו. אבל נר שבת נעשה דווקא לשימוש – רק עם היוצא מן הכלל שאסור לעיין (לקרוא אותיות קטנות) לאור נר שבת. הכלל הוא שמותר להשתמש, והחריג הוא האיסור לעיין.

הלכה – זמן הדלקה וחוב נשים

דברי הרמב"ם: "המדליק צריך להדליק מבעוד יום קודם שקיעת החמה. ונשים מצוות על דבר זה יותר מן האנשים, מפני שהן מצויות בבתיהן ועוסקות במלאכת הבית. ואף על פי כן, צריך האישה לומר לאנשי ביתו ערב שבת קודם שתחשך: הדליקו את הנר."

פשט: צריך להדליק נר שבת לפני השקיעה. לנשים יש אחריות גדולה יותר במצוה זו כי הן יותר בבית. האישה צריך גם לוודא שמדליקים.

חידושים והסברות:

1. זמן הדלקה – מבעוד יום, לא כמו טבילה: הרמב"ם מדגיש שצריך להדליק מבעוד יום קודם שקיעת החמה, לא כמו טמא שיכול לטבול בין השמשות. הדלקת נר שבת חייבת להיות לפני השקיעה.

2. איך הרמב"ם משלב שתי משניות: הרמב"ם משלב שתי משניות נפרדות: (א) "על שלש מצוות נשים מתות" – שמראה שהדלקת הנר היא מצוה מיוחדת על נשים, לא רק "עניין יפה"; (ב) "שלשה דברים צריך אדם לומר ערב שבת עם חשיכה" – שמטיל אחריות על האישה. הרמב"ם מאחד את שניהם: הוא קובע שהחוב מוטל על כולם ("אחד אנשים ואחד נשים"), אבל למעשה נשים מתאימות יותר לעשות זאת כי הן "מצויות בבתיהם". זה לא אומר שהאישה נפטרה – יש לו חוב לפקח שזה נעשה.

3. חוב האישה – אחריות על מצוותה: תפקיד האישה אינו להדליק בעצמו, אלא לוודא שאשתו עושה את מצוותה. הוא אחראי על מצוותה, לא על הדלקתו שלו.

4. קושיא מעניינת על המבנה: הסדר קצת "מצחיק" – תחילה אומרים שהאישה בבית ומטפלת, היא "מצויה במלאכת הבית" – אבל אז צריך שהאישה יעמוד וישגיח שהיא לא תשכח? היא כבר בבית!

5. אם האישה מטפלת בבית: לפי לשון הרמב"ם ("מצויות בבתיהן ועוסקות במלאכת הבית") אפשר לומר שבבית שבו האישה מטפלת במלאכת הבית, הוא ידליק. אבל למעשה המנהג שזו מצוות האישה.

6. "לעזרה" לא פירושו לצעוק: לשון הרמב"ם שהאישה אומר "לאנשי ביתו" מובנת ש"לעזרה" פירושה בנחת – "כדי שתקבל ממנו עצה" – לא לצעוק, אלא לעזור בעצה.

הלכה – בין השמשות

דברי הרמב"ם: "משתשקע החמה עד שיראו שלשה כוכבים בינוניים, וזה הזמן הנקרא בין השמשות בכל מקום, והוא ספק מן היום ספק מן הלילה, ודנים בה להחמיר בכל מקום. העושה מלאכה בין השמשות ערב שבת ומוצאי שבת בשוגג – חייב חטאת. וכוכבים אלו – לא גדולים הנראים ביום, ולא קטנים שאינם נראים אלא בלילה, אלא בינוניים. משיראו שלשה כוכבים אלו הבינוניים – הרי זה לילה ודאי."

פשט: בין השמשות הוא משקיעה עד שרואים שלושה כוכבים בינוניים. זהו זמן ספק שמחמירים לשני הצדדים. מי שעושה מלאכה בשוגג בזמן זה חייב חטאת.

חידושים והסברות:

1. ספק חשיכה לגבי הדלקת נר שבת: אם כבר ספק חשיכה, אסור להדליק נר שבת, אפילו זו מצוה – כי הדלקת הנר היא חשש דאורייתא של חילול שבת. זה שונה מהטמנה, שמותר לעשות עוד בספק חשיכה. אפילו הדלקת נר חנוכה אינה דוחה את החשש של חילול שבת.

2. פירוש "בין השמשות" – שלושה פשטים:

"סכסוך"), לא עוזר אפילו אם מערבבים אותם עם שמנים שמדליקין. הטעם: ברגע הראשון דולק השמן הטוב, אבל אחר כך מתחיל הסכסוך.

2. [סטייה: תורה חסידית על חנוכה – בספרים חסידיים כתוב ש"פסילתן" (פתילות פסולות) רומז לנשמות שאי אפשר "להדליק". אם יהודי הוא לגמרי "לא ראוי" (לגמרי רע), לא עוזר שהוא הולך לצדיק – "השמן" של הצדיק לא יכול לעזור. אבל אם היהודי הוא בעצם יהודי טוב, רק חסר לו משהו קטן, אז קצת "שמן" מהצדיק עוזר. זה מתאים להלכה: כשיש סכסוך עצמי, לא עוזר להוסיף השפעה טובה; אבל כשהעצם טוב, עוזרת תוספת קטנה.]

הלכה – עטרן (ריח רע)

דברי הרמב"ם: "אין מדליקין בעטרן" – אסור להדליק בעטרן (סוג של נפט/פטרוילים עם ריח רע). טעם: "שמא יניחנו ויצא" – הוא יצא מהחדר בגלל הריח הרע.

חידוש: מכאן לומדים חובה חדשה: "וחובה עליו לשבת לאור הנר" – לא מספיק שיהיה נר בבית ל"בטיחות" (שלא יכשל); עצם הענין של נר שבת הוא שהאדם ישב לאור הנר, יהנה, יעשה סעודה בחדר מואר. אם הוא יוצא בגלל ריח רע, לא יצא ידי חובה.

הלכה – צרי (ריחו טוב)

צרי (אחד מסממני הקטורת, ריחו טוב) גם אסור, משתי סיבות:

1. שמא יסתפק ממנו – הוא יוציא קצת מהשמן כי ריחו טוב, וזה גורם כיבוש.

2. שמא יעוף – לצרי יש טבע שהלהבה קופצת, זה לא נר יציב, ויש סכנה (יכול להדליק את התקרה).

הלכה – נפט לבן (אפילו בחול)

דברי הרמב"ם: "וכן בנפט לבן, אפילו בחול" – נפט לבן (שקוף, מזוקק) אסור להשתמש בו אפילו ביום חול, "משום עתירא ליה סכנה" – זה מסוכן מדי.

חידושים:

1. "לבן" פירושו שקוף – נפט מזוקק, החלק המזוקק ביותר של פטרוילים. מובא המעשה מהגמרא: חמות ששנאה את כלתה, אמרה לה למרוח עצמה בשמן אפרסמון ואחר כך להדליק נר – והיא נשרפה.

2. מצוה דרך סכנה אינה מצוה: מכך שנפט לבן אסור אפילו בחול, רואים שכשיש סכנה, לא רק שעוברים על "ונשמרתם", אלא גם לא קיימו את המצוה של נר שבת.

הלכה – ר' טרפון נגד ר' יוחנן בן נורי: שמן זית בלבד?

הגמרא מביאה שר' טרפון אמר "אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד." ר' יוחנן בן נורי התנגד: "ומה יעשו אנשי בבל שאין להם אלא שמן שומשמיין? ומה יעשו אנשי מדי שאין להם אלא שמן אגוזים? ומה יעשו אנשי אלכסנדריא שאין להם אלא שמן צנונות? ומה יעשו אנשי קפודקיא שאין להם לא כך ולא כך אלא נפט?" הרמב"ם פוסק כר' יוחנן בן נורי.

חידוש: באירופה (הונגריה, פולין) ליהודים כמעט לא היה שמן זית – הם הדליקו בחלב (שומן בהמה). הרמב"ן כותב אפילו על חנוכה שהדליקו בחלב. שמן זית הוא מצוה מן המובחר, אבל הדליקו בחלב, שעווה, ודברים אחרים. כלל ישראל לא הקפיד דווקא על שמן זית.

שאלה על חשמל לנר שבת

דברי הרמב"ם: מותר לשים גרגר מלח או גרגר פול על הנר ערב שבת, כדי שהנר לא ידלוק (כל כך מהר/לגמרי) בשבת.

פשט: מלח כחסימה מכנית למנוע את הבעירה.

חידוש: אף על פי שמלח הוא "דבר שאין מדליקין בו" – הוא לא דולק יפה – בכל זאת מותר, כי לא שמים אותו כחלק מהפתילה לבעירה, אלא רק כחסימה מכנית. לכן זה לא נכנס לאיסור.

הלכה – כל הפתילות שאין מדליקין בהן – מדורה

דברי הרמב"ם: כל הפתילות שאסור להשתמש בהן לנר שבת, מותר להשתמש בהן למדורה – "בין להחם כנגדה בין להשתמש לאורה, בין למנורה בין על גבי קרקע." "ולא אסרו אלא לעשותן פתילה לנר לבד."

פשט: האיסור הוא רק ספציפית לנר שבת (פתיל במנורה). מדורה – אש גדולה, לפיד – מותר, כי אש גדולה יותר דולקת חזק מספיק שהחשש של שמא יטה לא קיים.

הלכות שמנים שמדליקין בהן בשבת

דברי הרמב"ם: השמנים צריכים להיות "נמשכים אחר הפתילה." שמנים כמו זפת, שעווה, שמן קיק, אליה, חלב – "שאינן נמשכין כל כך יפה – אין מדליקין בהן." טעם: "גזירה שמא יטה אור הנר אצלו."

פשט: שמנים שלא עולים טוב בפתילה אסורים, כי האור נעשה חלש והאדם יטה את הנר – שזה איסור דאורייתא של מבעיר/מכבה.

הלכה – חלב שהתיכו וקרבי דגים שנימוחו – עם שמן כל שהוא

דברי הרמב"ם: חלב שהמיסו וקרבי דגים שנימוחו – אם מוסיפים "שמן כל שהוא" (קצת שמן כשר), מותר להדליק.

חידושים – ניתוח רחב:

1. קושיא: אם הבעיה העיקרית היא שחלב לא נמשך אחר הפתילה, ועל ידי היתוך הוא כבר נמס ויכול לעבוד טוב – למה צריך עוד להוסיף שמן כל שהוא? ולהיפך – אם שמן כל שהוא הוא מה שמכשיר, היה צריך לעזור אפילו בלי היתוך!

2. תירוץ: היתוך העיקרי הוא באמת היתוך – אחרי ההמסה אין בעצם בעיה אמיתית. אבל החכמים עשו "לא פלוג" – הם אסרו כל חלב, אפילו מומס, כדי שאנשים לא יתבלבלו. שמן כל שהוא משמש כהיכר – סימן שזה לא סתם חלב, אלא תערובת.

3. יסוד בגזירות דרבנן: כשגזירה היא בעצם "לא פלוג" (לא באמת סכנה אמיתית), מספיק היכר קטן (שמן כל שהוא) להתיר. זה מראה שהחכמים עצמם "לא כל כך נוח" עם האיסור, כי בעצם אין סיבה לאסור אחרי היתוך – אלא שהם לא רוצים לבלבל את העולם. לכן, תוספת קטנה של שמן נותנת מספיק הבדל. צריך לבדוק אם בגזירות דרבנן אחרות מוצאים גם עיקרון כזה.

הלכה – שמנים שמדליקין בהן לכתחילה

דברי הרמב"ם: "מותר להדליק לכתחילה בשאר שמנים, כגון שמן שומשמיין, שמן צנונות ולפת, ושאר מיני ירקות, ושמן זרעונים, וכל כיוצא בהם. אין אסור אלא אלו שמנו חכמים בלבד."

פשט: מותר לכתחילה להדליק נרות שבת בכל סוגי השמן – חוץ מהדברים הספציפיים שחכמים מנו כאסורים.

חידושים והסברות:

1. ערוב שמנים פסולים עם שמנים כשרים – מתי עוזר: בשמנים שפסולים כי הם לא דולקים טוב (כגון חלב אדם), אפשר לצרף עם שמנים כשרים. אבל בשמנים שיש להם פסול משלהם (הם לא דולקים יציב –

חידושים:

1. **סברא להתיר:** "אין אסור אלא אלו שמנו חכמים בלבד" – חכמים אסרו רק דברים ספציפיים; חשמל לא ביניהם. עוד: אין דין שחייב להיות "נר" – העיקר שתהיה תאורה לעונג שבת. החכמים דיברו בלשון של "שמן ופתילות" כי זה "דיבור הכתוב בהווה" (הם דיברו לפי זמנם), אבל כל סוג תאורה יכול בעצם להתאים.

2. **סברא מעשית:** כשאדם מדליק נר קטן שלא עושה הבדל אמיתי בבית, ובמקום זה מדליק נברשת ענקית (חשמלית), האור החשמלי יותר מקיים את עצם הענין של עונג שבת. "צורת המצוה" היא כמו שחכמים אמרו (עם שמן/נר), אבל ה"עצם" הוא עונג שבת.

3. **חשמל כענף:** כשמשאירים נורות חשמל דלוקות לעונג שבת (כדי שהבית לא יהיה חשוך), אפשר להשתמש בזה כענף (יחד עם נרות רגילים) להדלקת נרות.

4. **הטעם העיקרי של נר שבת – שלום בית:** הטעם העיקרי של נר שבת הוא שלום בית – שהאדם ינהג, לא ישב בחושך. מכאן יוצא: כשאדם מדליק נרות בביתו אבל יוצא לסעודה אצל מישהו אחר וחוזר רק מאוחר – הוא לא נהנה באמת מהנרות שלו. במקרה כזה משאירים דלוקות נורות חשמל, שכשהוא יחזור הביתה לא יהיה חושך – וזה גם קיום של עונג שבת.

5. **בית חולים:** בבית חולים, שבו לא נותנים להדליק להבות גלויות, מקיימים את המצוה של עונג שבת דרך נורות חשמל.

6. **נרות שעווה של היום:** נרות השעווה שמשמשים בהם היום אינם אותם נרות של זמן חז"ל. נרות חז"ל היו כלי (מנורה) שבו יצקו שמן – הרעיון של נר שעווה מוצק הוא המצאה חדשה. לכן האיסורים על שמנים מסוימים לא שייכים לנרות השעווה שלנו.

הלכה – לא יתן כלי מנוקב מלא שמן על פי הנר

דברי הרמב"ם: "לא יתן אדם כלי מנוקב מלא שמן על פי הנר בשביל שיהא מנטף" – אדם לא ישים כלי עם חור, מלא שמן, מעל הנר, כדי שיטפטף.

פשט: שיטה שבה כלי שני עם שמן מטפטף כל הזמן לתוך הנר, כדי שיהיה אספקה קבועה של שמן.

חידוש על הקשר של ההלכות: הקשר של הרמב"ם בפרקים הוא סביב דברים שעושים ערב שבת שהמלאכה קורית בשבת. הגזירה של "שמא יטה" מקבילה ל"שמא יחטא" – אסור להדליק ערב שבת שמן שאינו מתאים, כי זה יהיה בשבת. החכמים לא עשו גזירות בכל אבות מלאכות, אבל כיון שהדלקת נרות שבת היא מצוה, זה היה יותר על דעתם של החכמים, ולכן דווקא שם עשו גזירות.

הלכה – ולא ימלא קערה שמן ויתן ראש הפתילה בתוכה

דברי הרמב"ם: "ולא ימלא קערה שמן ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת" – לא ימלא צלחת שמן וישים את הקצה השני של הפתילה, כדי שתשאב שמן.

פשט: עוד שיטה של אספקה קבועה – הקצה השני של הפתיל שוכב בצלחת עם שמן ושואב אותו אל הנר.

חידוש – הטעם לגזירה: "שמא יקח מן השמן שבכלי" – יש חשש שהאדם יוציא שמן מהכלי השני למאכליו, וזה גורם כיבוי (הוא מקטין את אספקת השמן, והנר יכבה מוקדם יותר). בכלי שבו הנר עצמו עומד, אין חשש זה, כי "שהרי הוא נמאס בנר" – השמן שם כבר מעושן ולא נקי, אף אחד לא ירצה להשתמש בו. אבל הצלחת השנייה יש בה שמן נקי.

הלכה – אסור להנות מן השמן שהדליקו בו אפילו כבה הנר

דברי הרמב"ם: "ואסור להנות בשבת מן השמן שהדליקו בו אפילו כבה הנר, ואפילו נטף מן הנר."

פשט: אסור ליהנות מהשמן שהיה בנר, אפילו הוא כבה, אפילו הוא זלג החוצה. זה דין מוקצה מחמת איסור.

חידוש – ביאור "נמאס בנר": המושג "נמאס בנר" לא אומר שהשמן מלוכלך פיזית. זה אומר שאדם לא רואה את זה כדבר לשימוש – זה נעשה מוקצה מדעתו כי זה חלק מהנר, ויש חשש כיבוי. אפילו בשמן נקי, כשזה חלק מהנר, זה "נמאס".

הלכה – אם עשה לולאה – מותר

דברי הרמב"ם: "ואם עשה לו כעין לולאה שיש בה השמן אל הנר בחרס ובקנה" – אם חיבר את שני הכלים בלולאה (מחרס או קנה), מותר.

פשט: כששני הכלים מחוברים פיזית, האדם רואה שהצלחת השנייה היא חלק מהנר, והוא לא ייקח ממנה.

חידוש – למה זה עוזר: השמן לא נעשה "נמאס" (מלוכלך) פיזית מכך שהוא מחובר! התירוץ: "נמאס" לא פירושו מלוכלך פיזית, אלא בדעת האדם – כשזה מחובר, הוא רואה את זה כדבר אחד עם הנר, והוא לא יחשוב לקחת ממנו. זה מקביל לשמן בנר עצמו.

חידוש נוסף: למה אדם שם לכתחילה צלחת שנייה? אולי דווקא כדי שיוכל לקחת קצת שמן לסלט שלו מאוחר יותר – מה שמאשר את החשש של "שמא יקח".

הלכה – אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו שמן בשבת

דברי הרמב"ם: "אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו שמן בשבת... ונותן כלי תחת הנר בשבת לקבל בו ניצוצות... אסור ליתן לתוכה מים אפילו בערב שבת מפני שמקרב כיבוי הניצוצות."

פשט: אסור לשים כלי מתחת לנר בשבת לקבל שמן שמטפטף. מותר לשים כלי לניצוצות (ניצוצים). אבל אסור לשפוך מים לתוך הכלי – אפילו ערב שבת – כי זה מקרב כיבוי.

חידושים והסברות:

1. **שמן שמטפטף הוא מוקצה:** כששמים כלי מתחת לקבל את השמן, הכלי נעשה "בסיס לדבר האסור" – זה מבטל כלי מהיכנו.

2. **מהו "מבטל כלי מהיכנו"?** הרמב"ם בפרק כ"ה אומר שמבטל כלי מהיכנו הוא "דומה לסותר" (כסותר). משהו שעושים שלא יהיה אפשר להשתמש בו יותר בשבת הוא דומה לסותר. זה איסור דרבנן.

3. **ניצוצות שונים משמן:** ניצוצות מתבטלים ברגע שהם נוגעים בכלי – "אין בו ממש, בטל הוא ומטלטלו". לא נשאר דבר ממשי בכלי, לכן הכלי לא נעשה בסיס לדבר האסור.

4. **מים בכלי – אסור אפילו ערב שבת:** רש"י אומר: "שמא יעשה כן בשבת" – כיון שאסור בשבת, חז"ל אסרו את זה גם ערב שבת.

5. **כלל: צריך להיזהר ערב שבת על שבת:** אדם לא יכול לומר "עכשיו עוד לא שבת, אני לא צריך להיזהר". זו גזירה דרבנן, אבל זה הגיוני כי המלאכות שעושים ביום שישו הן כדי שידלוק בשבת. יש יסודות כאלה גם בענינים אחרים – כמו בדיקת חמץ לפני פסח.

[סטייה: תורה חסידית על ניצוצות – "ניצוצות" יש להם משמעות חסידית – ניצוצות הקדושה – אבל "אין בו ממש". ניצוץ, התעוררות גדולה, הוא דבר יפה, אבל זה לא מעשה אמיתי. צריך להדליק נר שידלוק – "עד שיטפס" – מעשים אמיתיים. אם מכבים ניצוץ גם אין כלום.]

הלכה – אין קורין לאור הנר / אין פולין לאור הנר – שמא יטה

פשט: המלמד עצמו לא יכול ממש לקרוא (לקרוא את הטקסט), אבל הוא יכול לפתוח – למצוא איפה צריך לקרוא – ואז לתת לילדים לקרוא לפניו.

חידושים:

1. ה"ראות ראשי פרשיות" אינו עיון – זה לא נכנס ל"דברים שצריכים עיון" שלמדנו קודם.

2. **סדר הלימוד:** בערבי שבת בלילה המלמד לא הכין שיעור חדש, אלא הילדים חזרו והמלמד שמע אותם. הסדר הרגיל של לימוד פעם היה שהתלמיד קורא את הטקסט והרב מסביר.

הלכה – כלים הדומים זה לזה

דברי הרמב"ם: "כלים הדומים זה לזה ואינו מכירם אלא בעיון הרבה, אסור להקריבן לאור הנר ולהבחין ביניהם שמא ישכח ויטה."

פשט: לא רק קריאת ספר, אלא כל דבר שצריך תאורה חזקה ועיון – כמו לבחור בין כלים דומים – אסור לאור הנר.

חידוש: הכלל רחב יותר מסתם קריאה – כל פעולה שצריכה עיון רב לאור הנר אסורה מדרבנן.

הלכה – שמש שאינו קבוע / שמש קבוע

דברי הרמב"ם: "שמש שאינו קבוע אסור לו לבדוק כוסות וקערות לאור הנר. שמש קבוע מותר, כי הוא מכיר את הכלים בקלות. אבל לאור השמשות – אפילו שמש קבוע אסור."

פשט: משרת שאינו קבוע לא יכול להכיר את כל הכלים בבירור, הוא יכשל בשמא יטה. משרת קבוע לא צריך להסתכל הרבה. אבל בין השמשות אפילו משרת קבוע אסור – מחשש אחר: שהוא נעשה רגיל מדי עם הנרות, יכול לבוא ליקח קצת שמן מהנר, שזה כיבוי.

חידושים:

1. **למה למשרת יש יותר חשש מלבעל הבית:** המשרת הוא אדם עני, אין לו שמן משלו, והוא לא מעיז לקחת מהשמן המוכן – אבל מהנר של שמן זית, שהוא קצת מרות אבל לא מספיק נמאס, הוא לא יתאפק. בעל הבית יש לו שמן משלו ואין לו חשש כזה.

2. **גמרא – בגדו לבגד אשתו:** רבי יהודה בן שמואל אומר שאפילו להבחין בין בגדו לבגד אשתו אסור לאור הנר. רבא עונה שזה מדבר רק על בני מחוזה, שבהם גברים ונשים לבשו בגדים דומים. אבל אנשים רגילים יכולים להבחין בקלות. אפילו במחוזא זה מדבר רק על נשים זקנות – נשים צעירות יש להן בגדים אחרים. לראב"ד יש מחלוקת על זה.

הלכה – נר שהיה אחורי הדלת

****דברי הרמב"ם:** "נר שהיה אחורי הדלת, אסור לפתוח הד

לת כנגדו שמא יכבה, אלא אם כן הוא זהיר בשעת פתיחה ובשעת נעילה." ****פשט:** נר שעומד מאחורי הדלת – צריך להיזהר בפתיחה/סגירה של הדלת, כי הרוח יכולה לכבות את הנר.

חידושים:

1. **מלאכה שאינה מתכוין / פסיק רישיה:** אם זו פתיחה חזקה שתמיד מכבה – זה פסיק רישיה, ואסור. אם זה לא תמיד – זה דבר שאינו מתכוין, אבל לכתחילה צריך להיזהר.

2. **לא דין של נר שבת:** זה דין מהלכות כיבוי, לא מכבוד שבת/נר שבת.

הלכה – פתיחת דלת כנגד מדורה

דברי הרמב"ם: "אסור לפתוח הדלת כנגד המדורה בשבת כדי שתהא רוח מנשבת בה."

דברי הרמב"ם: "אין פולין... ואין קורין לאור הנר... אפילו גבוה שתי קומות... אפילו עשרה בתים זה על גבי זה ונר בעליונה, לא יקרא... שמא יטה."

פשט: אסור לקרוא או לבדוק בגדים (לכינים/לכלוך) לאור הנר בשבת, כי אולי יטה (יכופף את הנר כדי לראות טוב יותר). אפילו כשהנר גבוה מאוד – אפילו עשרה בתים זה על גבי זה – אסור.

חידושים והסברות:

1. **"פולין" – בודק בגדים:** "פולין" פירושו להוציא לכלוך או כינים מבגד. זה דבר שצריך תאורה חזקה, לכן יש כאן חשש של שמא יטה.

2. **אפילו עשרה בתים:** אם יש עשרה בתים, הרי לא רואים תאורה למטה? העיקר הוא שכל זמן שהנר נותן תאורה, אסור להשתמש בו – אפילו כשההטיה תהיה טירחה גדולה (לעלות הרבה קומות). החשש נשאר.

הלכה – שנים קורין בענין אחד

דברי הרמב"ם: "שנים קורין בענין אחד – מותר, שכל אחד מזכיר את חברו. אבל בשני ענינים – אסור."

פשט: שני אנשים שקורים את אותו דבר יכולים לקרוא לאור הנר, כי אחד יזכיר את השני. אבל אם הם לומדים שני דברים שונים, אסור – כי כל אחד שקוע בענינו ולא ישים לב למה שהשני עושה.

חידושים והסברות:

1. **סברא של "שני אנשים לא עושים עבירה ביחד":** כששני אנשים לומדים בחברותא את אותו דבר, אחד נושא קצת דאגה לשני – הוא מרגיש קשר, ואם הוא רואה אותו נכשל בהטיה, הוא מהר יעצור אותו.

2. **שאלה: האם עוזר שומר סתם (לא שנים קורין)?** הפירוש המשניות של הרמב"ם כותב שאפשר סתם לשים אדם שני. גם הטור אומר שהאיסור הוא רק כשהאחר גם קורא בענין הנר (אבל שומר סתם עוזר). מסופק אם שומר חזק יותר משנים קורין – כשאומרים לו במפורש לשמור, זה עוד יותר חזק מסתם שני חברים שלומדים ביחד.

3. **סברא נגדית:** בשנים קורין בענין אחד, מה הם עושים ביחד? את ההטיה הם לא יעשו ביחד! הפשט הוא שכיון שהם מחוברים באותה לימוד, אחד ישים לב כשהשני מושיט יד לנר.

הלכה – תינוקות קורין לפני רבן לאור הנר

דברי הרמב"ם: "תינוקות קורין לפני רבן לאור הנר... שהרב משמרן. אבל הוא (הרב) אל יקרא לאור הנר פן יטה."

פשט: ילדים יכולים לקרוא לפני רבם לאור הנר, כי הרב שומר עליהם. אבל הרב עצמו לא יכול לקרוא לאור הנר, כי אין מי ישמור עליו.

חידושים והסברות:

1. **לימוד שבת בחדר:** הרמב"ם מדבר על מציאות שבה ילדים הולכים לחדר בשבת. הרמב"ם סובר שזו מצוה מן התורה ללמוד "וקראתם בו יומם ולילה" – לכן היו הולכים לחדר בערבי שבת בלילה (במיוחד בחורף).

2. **המנגנון של "הרב משמרן":** שמירת הרב לא פועלת כ"שומר" רשמי – זה יותר שהילדים פוחדים מהרב (בזמנים הישנים), לכן הם לא יגעו בנר. אבל הרב לא פוחד מהילדים, לכן אצלו אין מנגנון השמירה.

3. **בושה כשמירה:** שמירת הרב על עצמו באה מבושה – שרב ישכח שבת לפני הילדים זו בושה גדולה. אבל זה לא מספיק ל"דין שומר" רשמי.

הלכה – המלמד: לראות ראשי פרשיות

דברי הרמב"ם: המלמד לא יכול לקרוא לאור הנר, אבל הוא יכול להסתכל בספר לאור הנר כדי לראות ראשי פרשיותיו, והילדים קוראים לפניו.

פשט: (1) תקיעה ראשונה — עובדי שדה מפסיקים לעבוד ובאים בקבוצות לעיר; (2) תקיעה שנייה — חנויות נסגרות; (3) תקיעה שלישית — מורידים סירים מהכירה, מדליקים נרות, וממתנים עוד שיעור של כדי לצלות דג קטן; אחר כך תקיעה-תרועה-תקיעה ושובתים.

חידושים:

1. **למה נכנסין בחבורה:** הענין הוא סכנה — שלא להשאיר אדם לבדו בשדה. להשוות להלכה שלא להשאיר חבר לבדו בחורבה כשהוא מתפלל. גם: כדי לוודא שכל היהודים יודעים ששבת מגיעה — היהודי הנטוש בשדות רחוקים אולי לא שומע את התקיעה, אבל כשהקרובים ממתנים, זה מבטיח שעד שבת מגיעה כולם שמעו.

2. **מהו "תריס":** תריס הוא המנגנון שבו סוגרים חנות — כמו ה"תריסים" (שערים/תריסים) שמורידים. בימים עתיקים חנויות היו יותר כמו דוכנים בשוק, והתריס היה לוח ששמים כדי לסגור את הדוכן.

3. **שיעור "כדי לצלות דג קטן":** זה לא רק שיעור זמן תיאורטי, אלא זה גם משולב בדברים שאנשים עושים בפועל אז — הכנות אחרונות לשבת. זה מתקשר למה שלמדנו קודם שצלייה מותר לעשות קרוב לשבת, ודג קטן לוקח זמן קצר.

4. **מתי עושים את התקיעות — זמנים:** תקיעה ראשונה היא במנחה קטנה (שעתיים וחצי אחרי חצות). התקיעה השלישית (עם תקיעה-תרועה-תקיעה) היא קרוב לשקיעת החמה, אבל עוד לפני השקיעה.

הלכה — מוצאי שבת תקיעות

דברי הרמב"ם: "מוצאי שבת תוקעין אחר צאת הכוכבים להתיר העם למעשיהם."

פשט: במוצאי שבת תוקעים גם שופר אחרי צאת הכוכבים כדי לשחרר את העם לעשות מלאכה.

חידושים:

1. **מוצאי שבת פעמון נעלם:** המנהג של תקיעות מוצאי שבת לא קיים היום. העולם יותר פוחד לעשות מלאכה בשבת מאשר לא לעשות מלאכה במוצאי שבת — אף אחד לא נשאר עם השטריימל שלו כי אף אחד לא הודיע לו שזה מוצאי שבת. צריך לדבר עם האנשים שעושים פעמון שבת שיעשו גם פעמון מוצאי שבת. הערה נוקבת: "מה אומרים, הרבנים רק אוסרים — עושים רק פעמונים כשאסור, כשמוותר לא עושים."

2. **תקיעות מוצאי שבת הן בחינה של הבדלה:** מכך שהרמב"ם שם ביחד תקיעות עם הבדלה רואים שתקיעות מוצאי שבת הן ענף של הבדלה — הכרזה ציבורית של הבדלה. זו אולי ממש מצוה, ענף של המצוה של לזכור בכניסתו וביציאתו — לחבר התחלה וסוף.

הלכה — יום טוב שחל בערב שבת / אחר השבת

דברי הרמב"ם: "יום טוב שחל להיות בערב שבת — תוקעין אבל לא מבדילין. חל להיות אחר השבת — מבדילין אבל לא תוקעין. יום כיפור שחל מוצאי שבת — לא תוקעין ולא מבדילין."

פשט: כשיום טוב הוא ערב שבת — תוקעים (כי יום טוב יוצא ושבת נכנסת) אבל לא מבדילים (כי הולכים מקודש לקודש חמור). כשיום טוב הוא מוצאי שבת — מבדילים אבל לא תוקעים (כי לא תוקעים שופר בשבת). יום כיפור מוצאי שבת — לא תוקעות (כי שבת) ולא הבדלה.

חידושים:

1. **למה לא תוקעים ביום טוב:** ביום טוב שחל אחר השבת, למה לא תוקעים? בשבת לא תוקעים, ביום טוב לא תוקעים, ביום כיפור לא תוקעים — כי בכל שלושתם לא חסר, העולם כבר יודע. אבל כשיום טוב הוא ערב שבת, כן תוקעים — שהעולם ידע שמעכשיו אסור לעשות אפילו צורך אוכל נפש (כי שבת נכנסת).

פשט: אסור לפתוח דלת מול אש כדי שהרוח תלהט אותה.

חידוש: "רוח מצויה" פירושה כאן: להוציא רוח שאינה מצויה — ברוח גדולה אסור, כי זה יכול לכבות. אבל אפילו הוא לא רוצה לכבות, אלא הוא רוצה לפתוח — גם לא יפתח באופן שיכול באמת לכבות.

הלכה — נר של שבת על גבי אילן

דברי הרמב"ם: "מניחין נר של שבת על גבי אילן המחובר לקרקע."

פשט: מותר לשים את נר השבת על עץ המחובר לקרקע.

חידושים:

1. אף על פי שיש כלל שלא ליהנות ממחובר בשבת (שמא יתלוש), אבל מכיוון שנר הוא ממילא מוקצה בשבת, לא יגעו בו, אין חשש.

2. **אבל ביום טוב אסור** — כי ביום טוב יש את אותו איסור של מחובר, אבל נר מותר להשתמש בו (אינו מוקצה), אז יגעו בו ויכולים לבוא לתלישה.

הלכות תקיעת שופר ערב שבת

דברי הרמב"ם: "כל מדינות ועיירות של ישראל תוקעין בהם שש תקיעות בערב שבת, ממקום גבוה היו תוקעין כדי להשמיע כל אנשי המדינה וכל אנשי המגרש שלה."

פשט: בכל הערים היהודיות תוקעים שש תקיעות ערב שבת ממקום גבוה, כדי שכולם ישמעו — גם תושבי העיר, גם אלה שבשדות מסביב (מגרש).

חידושים:

1. **הבדל לשוני:** "תוקעין" לעומת "היו תוקעין": הרמב"ם כותב "תוקעין" (תוקעים — הלכה), אבל "ממקום גבוה היו תוקעין" (היו תוקעים — תיאור היסטורי). הגהות הרמב"ם מעיר על כך. זה אומר: ההלכה של תקיעה תקפה בכל מקום, אבל ה"מקום גבוה" הוא רק תיאור איך עשו זאת.

2. **עיירות של ישראל:** לא דווקא ארץ ישראל, אלא בכל מקום שיהודים גרים. אבל בזמן הרמב"ם לא עשו זאת, כנראה כי גרו בערים של גויים ולא יכלו לתקוע בנחת ובשלווה. "עיירות של ישראל" פירושו רק כשזו עיר יהודית טהורה.

3. **האם יוצאים ידי חובה ב"צופר שבת/פעמון":** מוצע שכן, כי לא ברור אם צריך דווקא שופר או חצוצרות, ו"תוקעין ומריעין" יכול לכלול שניהם. פעמון מכונה הוא אפילו יותר טוב — הוא גבוה יותר, הוא "במקום גבוה."

4. **אי-עקביות בין נר שבת לתקיעות:** לגבי נר שבת יש שלא מסכימים שיוצאים ידי חובה בנורות חשמל, אבל לגבי תקיעת שופר ערב שבת כולם מסכימים שפעמון מכונה טוב — למרות ששניהם תחליפים מודרניים. ההבדל: בנר יש הלכות (נר, שמן, פתילה), אבל בתקיעה זה דבר מעשי — לעורר אנשים — לא מצוה בגופה.

5. **מודעות שבועיות עם זמנים:** אולי החברות שמפרסמות מודעות שבועיות עם זמני שבת הן גם סוג של "משמיע כל אנשי המדינה" — צורה מודרנית של אותה תקנה.

6. **האב בביתו:** לכאורה למעשה אב בביתו צריך לקרוא שבת מגיעה, כדי שלא יכנסו בטעות כמה דקות לשבת.

הלכה — סדר שש התקיעות

דברי הרמב"ם: "תקיעה ראשונה — מנעו העומדים בשדות ממלאכת השדה, והעומדים קרובים ורחוקים לעיר נכנסין בחבורה. עדיין חנויות פתוחות והתריסין מונחין. תקיעה שניה — נסתלקו התריסין וננעלו החנויות, ועדיין חמין בקדירות מונחין על גבי כירה. תקיעה שלישית — סילוקא מסלק, ושוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור, ותוקע ומריע ותוקע ושובת."

2. **ראיה ברורה שתקיעות = הבדלה:** מכך שהרמב"ם שם תקיעות והבדלה באותה נשימה — "תוקעין אבל לא מבדילין" / "מבדילין אבל לא תוקעין" — רואים בבירור שהתקיעות של מוצאי שבת הן בחינה של הבדלה גם כן, הכרזה ציבורית של יציאת השבת.

תמלול מלא

רמב"ם הלכות שבת פרק ה — הדלקת נר בשבת

הלכה א — גדר המצוה: חובה ולא רשות

דובר 1:

הרמב"ם הקדוש הלכות שבת, הפרק החמישי.

אנחנו מחזיקים בפרק החמישי, אנחנו הולכים ללמוד עכשיו, ואנחנו מחזיקים עדיין בהלכות שבת בעוד דברים שיש להם קשר להכנה לשבת. אומרים כך, הנה בא שבת, כבר דיברו על כללים של הלכות שבת, הדבר האחרון היה על הכנת האוכל, השהייה, הטמנת האוכל. ועכשיו הולכים, הדבר הבא שעושים כשבא שבת הוא הדלקת נר, מכינים את ה-, מדליקים נרות לשבת, מצוות הדלקת הנרות.

אפשר לומר אפילו יותר טוב, הרמב"ם מחזיק כאן עדיין בהלכות מלאכה, שמותר לעשות מלאכה ערב שבת שקורה בשבת, למדנו בזה גזירות שונות של שהייה והטמנה וכו'. עכשיו אנחנו הולכים ללמוד על עוד דבר שמותר לעשות, ולא רק מותר, אלא צריך לעשות.

אומר הרמב"ם כך, מתחיל הרמב"ם כך, הרמב"ם אומר לנו קודם את הגדר של הדלקת נר בשבת, שזו מצוה. אומר הרמב"ם כך: **"הדלקת נר בשבת אינה רשות"**, זה לא כמו שיש מצוות מסוימות שהן רשות, **"אם רצה מדליק ואם רצה אינו מדליק"**, אם רוצה הוא להדליק נרות שבת מדליקים, ואם לא לא.

מה שהוא מתכוון אולי לומר הוא, כמו שאמרנו קודם, מותר להדליק מערב שבת אש שתבער בשבת וכו', אז גם מותר להדליק נר, זה למדנו קודם בעצם, שמותר להדליק נר. אבל החידוש עכשיו הוא לא רק מותר, אלא צריך. זה לא רשות.

וגם מה זה לא, זה לא מסוג המצוות שהן מצוה בגדר רשות, מצוה שיש כפתרון. אומר הוא, **"ולא מצוה שאינו חייב לרדוף אחריה עד שיעשנה"**, זה גם לא סוג מצוה שאין חובה לרדוף אחריה כדי לעשות אותה, כמו מצוות עירובי חצרות או נטילת ידים לאכילה, שזה רק אם רוצה לטלטל בחצר, או אם רוצה לאכול לחם עם הידיים בטהרה צריך ליטול ידיים, אבל זה לא מצוה שצריך לרדוף אחריה. **"אלא חובה"**.

ובהלכות ברכות נתן לנו הרמב"ם באריכות שיש שלושה סוגי מצוות: יש מצוה שהיא חובה, רשות, ו... כן. אומר הוא כאן שהדלקת נר שבת היא לא רשות ולא... זה לא שאם רוצה שיהיה מואר יהיה בצורה כזו. לא, זו מצוה להדליק נרות בשבת.

וגם בסוף הלכות שבת אומר הרמב"ם, בפרק השלושים של הלכות שבת, כלומר הפרק האחרון של הלכות שבת, כתוב גם שנתר שבת הוא חלק ממצוות עונג שבת. הוא כותב שהסעודה תהיה מוארת, זה עונג שבת וזה שלום בית, כל הדברים האלה. שם הוא מסביר את הסיבה לכאורה למה זו חובה. אבל כאן בעצם הקונטקסט, כמו שאמרתי, דברים שמותר לעשות, ולא רק מותר, אלא צריך לעשות את המלאכה מערב שבת.

הלכה א (המשך) — חיוב אנשים ונשים

דובר 1:

אומר הרמב"ם הלאה: **"ואחד אנשים ואחד נשים חייבין להיות בבתיהם נר דלוק בשבת"**. זו חובה על אנשים ועל נשים. הוא מתכוון, הסיבה שהוא אומר זאת היא, כי אחר כך הוא הולך לומר שזו מצוה שבדרך כלל הנשים

עד כאן פרק ה'.

עושות. אבל העצם הוא מצוה על כל אחד. אם יש בית שאין בו נשים, למרבה הצער, שיתוקנו במהרה, צריך גם להדליק נר שבת.

"אפילו אין לו מה יאכל" — אפילו אם אדם אין לו מה לאכול. אנחנו יודעים שהנר הוא חלק מהסעודה, זה מוסיף לאווירה של שבת שיהיה מואר. אבל אומר הרמב"ם, אפילו בלי זה, אפילו אם אין סעודה, זה שיהיה מואר בעצמו הוא עונג שבת, בלי הסעודה. **"אפילו אין לו מה יאכל..."**

דיון: חיוב נשים — פשט של "אחד אנשים ואחד נשים"

דובר 2:

אבל זה שני דברים. בפשטות, אני לא יודע אם זה נכון, אבל בפשטות, כשהוא אומר **"אחד אנשים ואחד נשים"**, הוא מתכוון שזו לא מצוות עשה שהזמן גרמא שבדרך כלל נשים פטורות, אפילו הנשים חייבות. זה הפשט הפשוט. אנחנו יודעים שהנשים עושות את זה, זה סתם. הרמב"ם אומר את זה אחר כך. כן, אבל בפשטות זה החידוש, שהנשים... דווקא הנשים עושות את זה כי הן בדרך כלל בבית, הן אחראיות על דברים כאלה. אבל זה הפשט... בפשטות זה חידוש, כי נשים מצוות בכל מצוות שבת, אוטומטית זה בא עם זה. למה הם כבר אמרו את זה? שזו לא מצוה נוספת, זה ענף של הלכות שבת. בסדר.

דובר 1:

הרמב"ם אומר שם, הרמב"ם כבר אמר שנשים חייבות בקידוש, למשל, הוא הולך לומר את זה בהלכות קידוש, שהוא הולך לראות שם, אבל איסורים, פשוט שהן חייבות.

הלכה א (המשך) — עני המתפרנס מן הצדקה

דובר 1:

והרמב"ם אומר הלאה, הוא אומר **"אפילו עני המתפרנס מן הצדקה"**, מתכוון הרמב"ם שמותר על זה... יש ענין שאנשים לא ילכו סתם ליהנות מצדקה, אבל אפילו אין לו מה לאכול, אבל להדליק נרות זה מאוד חשוב, שהוא יילך לפני זה לשאול על הפתחים. הוא ילך לשאול, לבקש מאנשים. אבל בעצם אומרים שואל על הפתחים על אוכל, נכון? גם על סעודה.

התרגום של ההלכה הוא שזו חובה מאוד חשובה. כמו שהרמב"ם אומר, זו מצוה שצריך לרדוף אחריה. צריך לדעת, לא כל מצוה שצריך לרדוף אחריה צריך גם ללכת ללוות כסף או לקחת כסף. הרמב"ם לא אומר, שואל על הפתחים זה לא ללוות, זה יכול להיות לבקש מאנשים שייתנו, לחפש צדקה לתת. אבל זה סוג מצוה שיש בה ענין חיוב. אנחנו יודעים עוד מקומות שכתוב ברמב"ם הלכה כזו, כן, בארבע כוסות, בחנוכה כתובה הלכה כזו. יש חומר בלרדוף אחריה. לרדוף אחריה יש רמות שונות, לא כל מצוה צריך אולי ללכת. אולי יש מצוות שנראה, אם למישהו אין הוא פטור. כאן הוא לא פטור, הוא צריך לחפש אפילו אין לו.

דיון: נר קודם לסעודה?

דובר 2:

אבל כתוב כאן עוד כמה דברים בהלכה. אחד, שאפילו כשאין סעודה צריך להיות נר. אבל גם שזה בא לפני האוכל. כתוב כבר, אם הוא השיג קצת כסף, שואל על הפתחים, יש לו קצת כסף, הוא צריך עם הכסף לקנות שמן ונר במקום לקנות אוכל. אני לא מסכים עם זה. איך אתה רואה כאן שכתוב נר ביתו עדיף מעונג שבת? כתוב בגמרא על זה, לא? הרמב"ם עדיין לא אומר את ההלכה. את שתי ההלכות שמים אותן ביחד, אחת מהן כתוב זה בפירוש, כמו שכתוב בגמרא, כשלמישהו אין רק לנר או לקידוש. הוא אומר, כתוב

כן, אומר הרמב"ם, המצוה באה עם ברכה. אה, הסיבה שזה בא עם ברכה היא כי זו מצוה לדורות וחכמים. לא, אפילו מצוה שאין לה זמן, הרמב"ם אומר ששניהם יש בזה צדק. **"חייב לברך קודם הדלקה"**, לפני שמדליקים את ה... לפני שמדליקים את הנרות, אומרים **"אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת"**.

אה, זה לא כתוב בתורה. אומר הרמב"ם, **"כדין שאר כל הדברים שחייבו בהם דברי סופרים"**. בהלכות ברכות כבר הסביר הרמב"ם שגם על מצוות שחייבות רק מדברי סופרים עושים גם **"אשר קדשנו במצותיו"**, והוא הסביר **"במצותיו"** לציית לחכמים, המצוה של **"לא תסור"**, או מה הוא מונה שם? כן, הרמב"ם מביא פסוק אחר. וצונו, והחכמים ציוו אותנו להדליק נר של שבת, ולכן עושים כאן את הברכה.

כן, אבל לכאורה זה עדיין חידוש, כי לא על כל דבר שהרבנן אומרים עושים ברכה. למשל, לא עושים ברכה על ביטול איסור, על איסור הנאה, אש. אבל יש דברים שונים שהרבנן אומרים. יש דברים שהם עושים מזה מצוה והם עושים מזה ברכה, כן?

זה רצוה אני פשוט, זו מצוה יותר אמיתית מנטילת ידיים, עירובי חצרות. למה? כי זו חובת הגוף. כי זו חובת הגוף, מצוה לדורות וחכמים. אבל אני אומר, אי אפשר לחשוב על דבר שצריך לעשות מדברי רבנן ולא עושים ברכה. בסדר, צריך לראות לפי הכללים של ברכות מתי כן ומתי לא.

הלכה ב – השתמשות לאור הנר

דובר 1:

טוב, אומר הרמב"ם הלאה, מה קורה עם שימוש בנרות? כשמדליקים נר שבת, האם מותר להשתמש בנרות בשבת? מותר להשתמש באור השם? כן, מותר. זה אנחנו יודעים כבר מהפתיחה למשנה יומא.

אומר הרמב"ם כך, **"מותר להשתמש בנר השבת"**, מותר להשתמש בנר השבת, אבל רק משתמשים בו בצורה קלה. אבל אם משהו שרוצים להסתכל היטב, ורוצים לקרוא אותיות קטנות, דבר שיש בו ענין של פרטים בלילה, זה אסור. **"ואיש לא יעשה דבר הצריך עיון הרבה"**, אבל אסור להשתמש בנר השבת על משהו שצריך עיון חזק.

למה? הוא ממשיך, **"אבל דבר שצריך לדקדק בו ביותר, או דבר שהוא קשה לראות וצריך לדקדק בו בראיה, אסור לעשותו לאור הנר"**. כלומר, דבר שאסור לגחון או לבדוק לתוך משהו, זה מאוד לא מיוחד, כי יש חשש שמשתמשים בנרות, אולי הנרות ירעדו היטב, ישכחו, אבל משהו שרוצים להשתמש בנרות, יהיה פחד, שיזיזו את הנרות קרוב יותר לדבר, או דבר כזה.

דובר 2:

לא יזיזו את הנרות, זה רק מוקצה.

דובר 1:

ישר כוח. יש פחד שיגעו בנרות, משהו להטות את הפתילה לשמן, או משהו כזה, יהיה איסור ממש של מבעיר.

דובר 2:

איסור מבעיר?

דובר 1:

כן.

הלכות שבת פרק ה – הדלקת נר שבת: שימוש בנרות, זמן הדלקה, חיוב נשים, ובין השמשות

הלכה ב (המשך) – שימוש בנרות וזמן הדלקה

דובר 1: אהה. כן. אנחנו לא נגיע לשום מקום עם זה, אבל החידוש הוא לכאורה ההיתר. אולי מישו חשב שזה כמו נרות חנוכה, כל כך קדוש שאסור להשתמש בו. לא, נרות שבת נעשו לשימוש, אבל יש את היוצא מן הכלל, לא להתבונן.

שנר שבת עדיף, אבל שם כתוב נר שבת ונר חנוכה, לא? נר שבת ועונג שבת. אבל אין לו מה לאכול, הוא צריך לקנות נר להדליק? זה לא הגיוני בשבילי. הוא צריך לקנות את שניהם. הוא הולך לחפש כסף בכל מקרה, הוא ילך לחפש כסף לשניהם, לא?

דובר 1:

אולי בבת אחת זה לא הולך?

דובר 2:

לא, אבל הוא לא מחויב לבקש כסף לסעודה.

דובר 1:

לא, זה כן חלק מהמצוה, לכאורה הוא כן צריך לבקש על זה. הוא לא צריך לבקש יותר, יש לו כבר מספיק כסף לנר, הוא לא צריך לבקש עוד כסף ל...

דובר 2:

והוא ימות מרעב?

דובר 1:

לא, השאלה היא הסעודה השלישית. על לאכול מותר לו סתם לקחת צדקה. השאלה היא הסעודה השלישית של שבת. בדרך כלל אדם שורד על שתי סעודות, ועל זה משיגים כסף. שהסעודה השלישית, לקיים את מצוות שבת כתיקונן, השאלה היא אם הוא ילך להשיג כסף.

דובר 2:

זו צדקה, באמת.

דובר 1:

יכול להיות שזו גם ההלכה, יכול להיות שזו גם ההלכה לגבאי צדקה. הם צריכים לדעת שהם צריכים לתת נרות לעניים גם, שאם לא הם יכולים לבקש.

דובר 2:

כן, בגמרא כתוב שנר שבת קודם לקידוש היום. זה מדבר על קידוש, זה לא מדבר על לא להיות סעודות. זה מדבר על המצוה דאורייתא או דרבנן של קידוש על היין.

דובר 1:

כן, הרמב"ם לא מדבר כאן על השאלה של עשה שבתך חול. זה לא כאן בזכרון, אני מדבר על השאלה, כן, מה הוא צריך לעשות, הוא חייב לקנות אוכל שבת ודומה. הרמב"ם אומר רק שהוא מחויב. לכאורה החידוש הוא, אוכל יש לו כן, בדרך כלל הוא מקבל בתמחוי חלק לאכול, אבל הם לא מחלקים נרות. לך חפש נרות. או שהם צריכים באמת לחלק נרות, אבל זה כתוב בהלכה. לא יכול להיות שההלכה היא שאדם ילך על הבתים. ההלכה היא שאתה צריך לדעת שאפילו עני יש לו את החיוב. ממילא, כשאתה נותן תומכי שבת, אתה צריך לתת גם כסף לנרות. לא? זה הפשט שלי.

בהלכות פסח כתוב נוסח כזה, נכון? אפילו עני שבישראל יאכל. על מי החיוב? חיוב על גבאי צדקה שהם ייתנו לו, לא? כתוב שלכאורה גבאי צדקה לא נותנים נרות. הוא יאכל כשעדיין מואר, וכשחושך הוא ילך לישון. שבת, גם שבת הוא לא נותן, הוא נותן. אבל האדם צריך כחלק מהמצוה, לכאורה הוא כן צריך להשיג נרות.

דובר 2:

הוא צריך לתת. אם לא, הרי האדם ילך על הפתחים.

דובר 1:

כן, כך אני מתכוון. בכל מקרה, זו חובה גדולה. זה לכאורה הדיבור. זו חובה גדולה, זה עונג גדול להיות מואר בשבת.

הלכה א (המשך) – ברכה על הדלקת נר

דובר 1:

הלכה ה (המשך) – ספק חשיכה

מה קורה בספק חשיכה? אם כבר ספק חשיכה, או כמו שאמר קודם, אם ספק חשיכה ונכנסה שבת, ספק לא נכנסה, לגבי למשל הטמנה מותר עדיין. אבל ההלכה שלנו שהיא דאורייתא, שיש חשש, גם ספק, גם כשזה זמן של ספק אסור. אפילו מצוות הדלקת נר חנוכה היא מצווה, אבל יש חשש של חילול שבת.

דובר 2: כן, אבל זה בוודאי לא דוחה חילול שבת.

הלכה ד – בין השמשות: הגדרה, זמן, וספק

דובר 1: אומר הרמב"ם, מכיוון שהרמב"ם מזכיר את הענין של ספק חשיכה, נרצה לומר מעט מה פירוש ספק חשיכה ומה פירוש בין השמשות.

אומר הרמב"ם כך: "משתשקע החמה עד שיראו שלשה כוכבים בינונים", מרגע שהשמש שוקעת עד שמתחילים לראות בכירור כוכבים, שלושה כוכבים בינוניים, לא כוכבים גדולים מאוד, כי כוכבים גדולים אפשר לראות כבר קודם, קטנים נמשך יותר זמן, "שלשה כוכבים בינונים", "זהו הזמן הנקרא בין השמשות" - בין השניים, בין היום והלילה, "בכל מקום".

דיון: פירוש "בין השמשות"

דובר 1: למה נקרא בין השמשות? אינני יודע. מה הפירוש בעברית? בין השמש שקעה והשמש חזרה ועלתה?

דובר 2: אה, לא. בין... אינני יודע. בין השמש והלבנה? יש שניים, שני המאורות?

דובר 1: הוא מביא שני פירושים. מהמהר"ל הוא מביא פירוש. בין השמשות פירושו בין הימים, היום עובר כך שבין השמשות זה לא ברור אם זה היום או מחר. הוא מביא מהגר"א פירוש אחר, שבין השמשות פירושו בין השקיעה... בין שתי השקיעות כביכול, בין שקיעת השמש, רואים שגוף השמש יורד, ועדיין יש את האור, שזה בין שתי השקיעות. שני הפירושים אפשר להבין.

אני רוצה לומר, בין השמשות פירושו השניים, הקב"ה ברא בתחילה שני שמשות, שני מאורות גדולים, שזה בין השמש והלבנה, עדיין לא רואים את הלבנה, כבר לא רואים את השמש... הלבנה נקראת... לכאורה את הלבנה רואים כבר כן, אבל כשרואים כבר ראש חודש בלילה, רואים את הלבנה... רואים את הלבנה. אבל הלבנה לא נקראת שמש, נקראת מאורות.

דובר 2: לא, לא נקרא... לא, לא נקרא... בין השמשות נו!

דובר 1: בסדר, בקיצור זה הזמן.

דין בין השמשות – ספק יום ספק לילה

ומה הזמן? מה הדין שלו? כספק מן היום ספק מן הלילה, בין השמשות הוא הזמן שהוא ספק יום ספק לילה, ודנים בה להחמיר בכל מקום, זה הזמן שמחמירים בשני הכיוונים. כמו ערב שבת כבר לא עושים מלאכה, מוצאי שבת עדיין לא עושים מלאכה. כמו במה מדליקין, אסור להדליק כי מחמירים. היי טוב.

העושה מלאכה בין השמשות – חייב חטאת

ועשה מלאכה בין השמשות... הרמב"ם אומר מאוד פשוט מתי בין השמשות, כן, העולם מפחד מבלבל כל כך הרבה דקות וכל כך הרבה דקות, הרמב"ם אומר, הרמב"ם לא אומר מה הם שלושה כוכבים בינוניים, זה נכון, אבל תדמיון, כוכבים בינוניים אז נגמר בין השמשות. הוא יכול להגיד לך שאתה צריך לראות יותר משלושה כוכבים בשמים, כי אם תראה רק שלושה כוכבים תוכל לחשוב שהם גדולים, אבל אם אתה רואה יותר כוכבים יש ביניהם גם כוכבים בינוניים כבר.

בדרך כלל מי שגר בעיר שקשה מאוד לראות את הכוכבים לכתחילה, הוא מסתכל הרבה על הכוכבים כדי שיראו, יש פלנטות מסוימות שהן לכאורה כוכבים גדולים שאפשר באמת לראות קודם. בסדר.

אומר הרמב"ם, מה קורה... העושה מלאכה בין השמשות, ערב שבת או מוצאי שבת? בשוגג חייב חטאת, מכל מקום חייב חטאת.

זה האותיות הקטנות, זה הפוך, צריך נפקא מינה לפי מי שצריך לצאת ללמוד, צריך להסתכל בספר ערב שבת בלילה. סתירות גדולות יותר, האבנים לא נופלות באותיות הקטנות.

הלכה ה (המשך) – חיוב נשים וחיוב האיש

אומר הרמב"ם הלאה, המדליק, מי שמדליק את נר שבת, צריך להדליק מבעוד יום קודם שקיעת החמה, הוא צריך להדליק מבעוד יום לפני השקיעה, לא כמו טמא שאפשר לטבול בין השמשות. מדליקים לפני השקיעה. כן.

אומר הרמב"ם, ונשים מצוות על דבר זה יותר מן האנשים. מצוות הדלקת נר שבת מוטלת יותר על הנשים מאשר על הגברים. שניהם בעצם מחויבים, כתוב שכל בית מחויב, רק מעשה המצוה צריכות הנשים לעשות כיוון... כי הן מצויות בביתן, הן יותר, הן נמצאות בביתן, כי הן דואגות למלאכת הבית, ממילא הן צריכות להיות אלו שמדליקות את הנרות.

אבל זה לא אומר שכיון שהטילו את העבודה על הנשים, יכול עכשיו הבעל להיפטר. אלא איך יכול זה "איש ואשה", הוא רץ ברחובות וכל הדברים. הבעל הוא כמו המנהל, הוא צריך לוודא שזה קורה, הוא צריך להסתובב להזכיר על זה, "ולומר לאנשי ביתו ערב שבת קודם שתחשך הדליקו את הנר". העבודה שלו היא לפקח על זה, לוודא שמדליקים את הנרות, כמו שכתוב בגמרא שצריך שם לומר בכניסתו ערב שבת, לוודא.

כן, טוב מאוד. אז הרמב"ם, העצם הוא חיוב על כל אחד, למעשה זה במיוחד חיוב על הנשים, אבל לבעל יש גם חיוב, לא חיוב בעצמו להדליק, אלא חיוב לוודא שאשתו מדליקה.

דובר 2: אה, זה גג על גב, למה היא לא יכולה ללכת ישר?

דובר 1: לא, אני אגיד לך למה, "אחד אנשים ואחד נשים". זה אומר, קודם כל, כל בית יהודי בא נרות. זה אומר, החיוב נשים הוא לא שהן מחליפות את החיוב, הן אותו חיוב, רק הן מצויות בביתן. זה אומר אבל גם שבבית שהבעל דואג, לכאורה לפי מה שהרמב"ם הסתכל, הוא ידליק, אם הבעל עוסק במלאכת הבית.

רק אני חושב שזה המנהג שזו המצוה של האישה, היא עושה את זה. ואחר כך, הצורך של הבעל הוא שהוא אחראי על מצוות אשתו, על המצוה שלה, לא על המצוה שלו, כך שהוא לא צריך להדליק בעצמו, הוא צריך לוודא שהיא עושה את המצוה שלה יוצאת.

דיון: המבנה של שיטת הרמב"ם

דובר 1: נדמה לי, לכאורה, לפני זה אני אומר שזה קצת מצחיק. קודם כל אומרים, מי מסתובב בבית? בסדר, האישה דואגת, היא תדאג. מסתבר, היא תשכח, צריך עוד שהבעל יעמוד שם וידאג. היא כבר בבית, היא יכולה כבר לעשות בעצמה. היא מצויה במלאכת הבית. ומה עושה הבעל? הוא יושב ולומד, הוא לא בעניינים, הוא רק אומר "הדליקו את הנר". בסדר.

כן, יש שתי משניות שהרמב"ם, המשנה של "על שלש מצוות נשים מתות", ואותה משנה רואים שאותן מצוות הן יותר מסתם עיסוק יפה, נראה שזו מצוה עליהן. ואחר כך שם "שלשה דברים צריך אדם לומר ערב שבת עם חשיכה", הוא מביא את שניהם. יכול להיות באמת שהגמרא היא שתי שיטות או שתי אחד.

המשך הלכות שבת - פרק ה

הרמב"ם מחבר את שתי המשניות בדרך מעניינת מאוד. הוא מתכוון לומר שהאיש לא יחשוב שהטילו את החיוב על האישה והוא פטור מכך. החיוב מוטל על כל אחד. הדבר נעשה יותר מתאים שהאישה תעשה זאת. טוב. במקום שהאיש יתובב מתחת לרגליים והאישה תצעק עליו, שהאישה תישא את העצים והאיש יהיה זה שצועק.

לא, לא צועק. הרמב"ם לא מביא זאת. "לעזרה" כתוב. מכאן רואים שתמיד כשכתוב "לעזרה" לא מתכוון צעקות, אלא בנחת, כי הרמב"ם אומר סתם "לעזרה" - "כדי שתקבל ממנו עצה", עוזר לה תמיד.

הולך למנות את כל ההלכות, פתילות, שמנים, מה מותר כן, מה אסור. אומר הוא, לפני שמזכיר את כל הדברים הטובים, אומר הוא, "כגון", מנהג אשכנז הוא לומר את הפרק לפני מעריב ערב שבת, ליל שבת. זה מנהג אשכנז. השיעור צריך לדעת את המשנה כבר בעל פה.

בסדר. אני יודע, אולי נוסח ספרד לא לומדים את זה. מי שלומדים "במה מדליקין" יודעים את זה טוב כמו מי שאומרים "כגונא" יודעים "כגונא". גויים איתנים יש לנו, כן. עוד דבר שאומרים.

הלכה ה: פתילות שמדליקין בהן בשבת

בסדר. "פתילות שמדליקין בהן בשבת", אומר הוא, "אין עושיין אותן מדבר שאורו מתחסכס בו". אסור להשתמש בדבר שהאש מתלבטת בו. נר שבת הוא ענין של שלום בית. אי אפשר לתת שיהיה התחסכות, שהאש קופצת, מתלבטת עם הפתילה. התועלת אינה, זה לא כבוד, זה לא נרות יפים.

כגון, אילו מינים? הור צמר, צמר, משי הוא משי, וצמר ארז, צמר מזויף, צמר שמוצאים על העצים, ארז הוא עץ ארז. ופשתן שלא ניפץ, כותנה שלא סרקו, פשתן שלא סרקו. אה, פשתן ראינו אצל דברו של מוסף בבבל. **וסיב של דקל, חתיכה מהעץ, אני מתכוון בין העץ והקליפה החיצונית יש משהו יותר דק כמו סיב. ומינו עץ הרכים או שאר מיני עצים דקים, כיוצא בהם,** כי הדברים האלה לא מחזיקים טוב את האש, האש לא נדלקת טוב. **אלא, רק להשתמש בפתילות מדבר שהאור עולה בו,** מדבר שהאש נאחזת בו היטב. **כגון, פשתן נפוץ, כן, פשתן שסרקו כן, ובגדים של שש, פשתן, וצמר גפן, כותנה, כיוצא בהם.**

שיעור ההדלקה

אומר הרמב"ם עוד דבר, **והמדליק, מאותה סיבה, והמדליק צריך שידליק ברוב היוצא מן הפתילה. כדי,** זה גם ענין של שבת, **שמא יטה, או יחתה,** הלכות דומות, כדי שישתמש היטב באש ולא יעורר שאלות בשכנים. יכול להיות שכאן זה פשוט ענין של כיבוי, שההדלקה היא כשעושים את האש המלאה. אבל כתוב כן שזה בגלל שמא יטה, כי אם הוא משתמש בדברים שלא בוערים יפה הוא יבוא ל... הרמב"ם לא מביא כאן את הטעם, אבל כך הוא מביא מלמטה, כך כתוב בסוף בגמרא, צריך לראות בדיוק, אבל כך נשמע שזה גם הענין. יש דברים שהם מכבוד שבת, ויש דברים שהם בגלל... אה, הרמב"ם אומר כן, כדי שלא יטה. אה, הרמב"ם אומר כן, הרמב"ם מביא כן את הטעם שהוא כמו שמא יטה. אה, אז הוא מתרץ את זה.

הלכה ו: הכורך דבר שאין מדליקין בו על דבר שמדליקין בו

אומר הרמב"ם הלאה אבל, מה קורה אם עושים פתילה משני דברים, מחומר שהאש נאחזת בו היטב, ומשהו שלא. הכורך דבר שאין מדליקין בו על דבר שמדליקין בו, כך הוא, **אם להוסיף על הפתילה כדי להוסיף אורה,** אם הוא עושה זאת כדי שהפתילה תהיה גדולה יותר, זה לא טוב, כי אם יש בזה חלק שהולך להפריע לאור, זה עוד לא יהיה טוב. **אבל אם להקשות הפתילה כדי שתהא עומדת,** אם הוא מכניס את זה פשוט כדי להחזיק שהפתילה תעמוד זקופה, כי לפי החומר של הבד היא תיפול, אז כן מותר. למה? כי אז הוא לא משתמש בדבר שאין מדליקין בו עבור הנר, זה לא יפריע לו אם זה לא בוער טוב, זה רק צריך להחזיק, זה יוצא שזה כדי להחזיק פשוט את הפתילה.

הלכה ז: נותנים גרגיר של מלח או גרוס של פול

כן, אומר הרמב"ם הלאה, **נותנים גרגיר של מלח או גרוס של פול על פי הנר בערב שבת כדי שלא ידלוק בשבת,** בליל שבת. מה הכוונה? למה זה מותר לעשות? למה לא יהיה מותר לעשות? גרגיר של מלח או גרוס של פול זה צרור בערב שבת, אלה דברים שנותנים כדי למנוע שכל הפתילה תישרף. זו פשוט סגולה, טוב, דבר שמשמשים בו לנרות. החידוש הוא, זה דבר שאין מדליקין בו, זה לא דבר שבו עושה יפה, מלח זה לא דבר שבו עושה טוב, אבל לא נותנים את זה בשביל האש, ונותנים רק קצת, למנוע מעט, ממילא זה מותר. זה לכאורה הטעם. כן.

כל הפתילות שאין מדליקין בהן – מדורה

דיון: למה חייב חטאת בספק?

דובר 2: למה הוא חייב חטאת? הוא עשה שניהם!

דובר 1: הוא עשה שניהם. אה, הוא עשה שניהם. חייב חטאת, מכל מקום חייב... מה?

דובר 2: אחד ערב שבת... אחד ערב שבת ואחד מוצאי שבת.

דובר 1: אבל כולו, זה מעניין, אבל כולו מסתכל, זה ספק. או זה בין השמשות יום, או זה בין השמשות לילה. הוא עשה באותו זמן, נכון? הוא עשה באותו זמן בדיוק. ולא יכול להיות שזה מקצת יום, מקצת לילה. הוא עשה בדיוק בלילה כאן וביום כאן.

אז יכול להיות שבין השמשות מקבל גדר, כמו שאתה אומר, שנמצאים באותו רגע זמן. או אפשר לומר כמו שאתה אומר, אבל הרמב"ם... לשניהם יש גדר של ספק. אני פוסק שכן, זה ספק.

דובר 2: לא, הרמב"ם אומר שזה ספק ספיקא, לא, ספק בידיעה. ספק בידיעה או ספק במציאות?

דובר 1: הרמב"ם נשמע שזה ספק בהלכה. זה ספק בהלכה, כי ההלכה לא קבועה באותה דקה. אם זה ספק במציאות, יכול להיות שעכשיו היה קודם ועכשיו היה מאוחר יותר.

טוב מאוד. אז לגבי זה, על כל פנים, אותו זמן, מכך יצא שבאותו זמן הוא היה חייב להיראות. בדיוק עשר דקות אחרי השקיעה, מה שלא יהיה. הוא חי בשניהם, אומר הוא, למשל, חייב חטאת. או כאן עשית עבירה, או שם עשית עבירה. רק חטאת לכאורה, אני מאמין שלגבי, הוא לא אומר שקילה, כי אז יש בעיה עם עשה, עם ספק, עם דברים אחרים, דברי ספק. אבל חטאת.

כוכבים בינונים – הגדרה מפורטת

"וכוכבים אלו", אומר הוא, הוא אומר "כוכבים בינונים". מה הוא מתכוון לומר? הוא אומר "לא גדולים הנראים ביום", לא הגדולים, כוכבים מסוימים אפשר לראות ביום.

דובר 2: לא, לא, פלנטות.

דובר 1: לפני השקיעה. אם מסתכלים היטב, פלנטות גדולות כמו נוגה ומאדים, אפשר לפעמים לראות כבר לפני... לצד מערב יש כוכבים שאפשר לראות, אם הכוכבים נמצאים בדיוק שם אז, וכו'. **ולא קטנים שאינם נראים אלא בלילה.** גם לא קטנים, זה עדיין לא, זה מאוחר יותר בלילה רק יוצאים הכוכבים הקטנים. בין השמשות הוא בין שני הזמנים, כשרואים כבר את הבינוניים. **משיראו שלשה כוכבים אלו הבינונים, הרי זה לילה ודאי.**

הרמב"ם לא מביא זמנים בדקות

הרמב"ם לא מביא שום זמנים, כמו הלוח מיל או שלושה מילין. או שיעורים אחרים כאלה, שכתוב שהוא מביא רק את הנושא של הכוכבים. וכך אני חושב גם, כך גם אם אני זוכר את ההלכה בשולחן ערוך. כלומר, יכול להיות, בשולחן ערוך כתוב משהו אחר, אבל יכול להיות, והפרי חדש מביא את השיעור, יכול להיות שמה שיש את כל השיעורים האלה זה רק אם אי אפשר לראות את הכוכבים. יכול להיות שאם אפשר לראות את הכוכבים לכל הדעות זה כבר לילה. כך יש מי שטוענים לפחות. בסדר, אני לא רוצה להיכנס לפוליטיקה, זו פוליטיקה גדולה. אם תשאל את ההלכה בזה, תסתכך עם ההנהלה.

נכון. הבעיה שכתבת הרבה פעמים היא שלמעלה על ההר זה זמן אחד ולמטה על ההר זה זמן אחר, וזה ממש קרוב, אפילו אותה עיר. בסדר, ומה יש כאן נעשית הבעיה קצת? אה, זה באמת לא בעיה. לא ידעתי שאתה יוצא לראות את הכוכבים. בסדר.

פרק ה: הדלקת נר שבת – פתילות ושמנים

מנהג אשכנז: פרק "במה מדליקין"

אומר הרמב"ם הלאה. יש, עכשיו נלמד מצוות הדלקת נר שבת. יש הלכות שונות מאילו פתילות אפשר להשתמש, הכל כבוד שבת, שיבער יפה, וכן הלאה. יש על זה פרק שלם "במה מדליקין". אומר הרמב"ם כך, הרמב"ם

מעניין. צריך לראות אצל גזירות אחרות האם גם יש כזה דבר, שמספיק משהו קטן. זה אומר כאילו בעצם, החכמים אינם כל כך נוחים עם האיסור, כי בעצם אין שום סיבה לאסור, אלא זה סוג של לא פלוג. אם אתה אומר לאסור, פעם אחת זה היתוך, בעצם החכמים סברו שזה כבר לא בעיה, אלא מה אז? כל כזה לא פלוג, הם לא רוצים לבלבל את העולם, אמרו אסור. אבל אם אתה מכניס עוד קצת שמן, אתה יכול כבר לומר לאנשים שזה לא רק חלב.

כן, הגיוני. מעניין. העיקר הוא שלא יוכלו לחלוק בחלב עצמו, לומר חלב שאינו מותר מותר. גזירת רבנן, יפה מאוד, אבל זה נראה דומה, זה גם חלב, אנשים יתבלבלו, כמו שאתה אומר. אבל כשאתה עושה כבר הכר, כזו חומרא ללכת כל כך גבוה בסורת התורה, עובד רק אחרי שזה לא בעיה אמיתית, אז זה לבד כבר קצת שם בקולטשר.

אבל שמנים שאינם מדליקים שאסור בעצם להדליק, זה אומר שזה לא ראוי או שאסור בעצם.

הלכה י"א: שמנים כשרים ופסולים להדלקת נר שבת

שמנים כשרים – כל שמן חוץ מאלו שאסרו חכמים

דובר 1:

כן, הגיוני. אני יכול להבין את זה, אני יכול להיות חלק מזה בחלב עצמו, לומר חלב שאינו... גזירת רבנן. יפה מאוד. ואתה שווה גם דומה. זה גם החלב של אנשים שיתבלבלו, כמו שאתה אומר.

אבל כשאתה עושה כבר הכר, כל כך הרבה קיירי ללכת בהכר, הסורט הטיירי, עובד רק אחרי שזה לא בעיה אמיתית, אז זה עוזר כבר קצת שם בקולטשר.

או שמנים שאינם מדליקים שאסור... להדליק... להדליק, זה אומר שזה לא תיכו, או... שאסור בעצם, כי הם שמנים בעייתיים בעצמם, משום לא פלוג. אז זה לא עוזר. אפילו אם ערבבו אותם בשמנים שמדליקים, ממילא ידליק, לא אחד נעם שכם. כי זה לא יעזור. ברגע הראשון, נניח, למעלה יהיו השמנים הטובים שיבערו לרגע. אבר אחר כך זה ימשיך להתחיל הסכסוך.

דיגרסיה: תורה חסידית – פסילתן מרמז על נשמות

אני רוצה לומר דבר חסידי, שכתוב בכל הספרים החסידיים על חנוכה, שפסילתן אינו מאנים, ופסילתן מרמז על הגר, של שמן על הנשמה. אני יודע מה זה כך. אנחנו מתכוונים שיש יהודים שאי אפשר להדליק אותם, אפילו שעבע עומד במורנים, מען עלכדושי שרים זה חנוכה, כן, אפשר לגדנקסט התורה.

אז כאן רואים גם הענין שאפילו יהודי, אם יהודי הוא בכלל לא קראי, לא עוזר שהוא הולך לצדיק, שהוא שם קצת שמן בשלו. אם הוא בעצם יהודי טוב, אלא חסר לו משהו שלא נראה טוב, אז דבר קטן, אז עוזר קצת שמן מהצדיק, נעשה מצורי מאיתנו עוזר.

מבין את הפשט שלי? המישר, אם אנחנו כבר במצב של לעשות כזו תורה חסידית, אנחנו למדנו שזה לא טוב כשיש את הסכסוך. כן, אז, כשאדם כולו יש לו מידות רעות, או יש לו תאוות רעות, מובן שיהיה סכסוך בין הרע שלו והטוב שלו. אבל שופכים עליו קצת שמן. שמן כל שהוא. מה התולא אידר אין שולל אין מאכטן דעם. בקיצור, זיי. שוין. עס יעצט.

הלכה הבאה – דברים שאסור להדליק

דובר 1:

עכשיו יש לנו ראינו דברים... אסור שמן, כי זה לא כך חרפסילה, וזה גורם שהאדם יכול להיכשל זה פיקסט בשבת. עכשיו ראינו דברים אחרים שהחכמים אמרו שאין מקיימים עם זה את המצווה של על דלקות הנאירות בהודר, כי זה לא טוב, זה לא כבוד לשבת.

עטרן – ריחו רע

אומרת הגמרא, אין מדליקין בעטרן. אסור להדליק בעטרן, כי זה סוג של גז, סוג של חומר דליק, אבל עם ריח רע, זה מריח רע. אני חושב שזה סוג

אומר הרמב"ם הלאה, כל הפתילות שאין מדליקין בהם, עושין מהם מדורה, אבל מותר כן להשתמש בזה לעשות מדורה, בין להחם כנגדה בין להשתמש לאורה, בין להתחמם או לאור, בין למנורה בין על גבי קרקע, כמו שלמדנו קודם. למדורה מותר, ולא אסרו אלא לעשותן פתילה לנר לבד, האיסור הוא רק שלא יהיה עם זה מה שמדליקים את נר שבת. אבל מדורה שהיא אש גדולה, לפיד, דבר כזה מותר. למה? זה פשוט, למה אסור, או למה מותר, זה פשוט, כי הם כבר בוערים טוב, זו אש גדולה יותר, אין חשש.

הלכה ח: שמנים שמדליקין בהן בשבת

שמנים שמדליקין בהם בשבת, עכשיו הולכים לדבר על השמנים. כבר דיברו על הפתילה. השמנים שמדליקים בהם בשבת צריך גם להיות שמנים כאלה שאינם נמשכים אחר הפתילה, שעובדים טוב יחד עם הפתילה.

אבל שמנים שאינם נמשכין אחר הפתילה, שמנים שלא עולים בקלות בפתילה, כגון זפת ושעוה ושמן קיק ואליה וחלב. זפת, אני לא אתרגם כל מילה, זפת, שעוה, שמן קיק, אליה וחלב, כן? סוגי שמן ששעוה היא יותר מוצקה, אבל משתמשים בה לשמן. הפשט הוא שכן נמשך אחר הפתילה. אני מתכוון, למה היו עושים את זה? כי זה יותר זול, האנשים הזולים יותר השתמשו בזה.

שאינם נמשכין כל כך יפה. אין מדליקין בהן. אומר הרמב"ם למה? מאי טעמא? אין מדליקין בשמנים שאינם נמשכין אחר הפתילה. הולך לומר את הטעם לשתי ההלכות שלמדנו, הן איך הפתילה צריכה להיות, הן איך השמן צריך להיות. גזירה שמא יטה אור הנר אצלו. יש חשש שאור הנר לא יהיה כל כך חזק, יהיה קצת עמום, ויטה אותה בשביל שישתמש לאורה, יטה אותה. בדרך כלל יש לנו את החשש, רק חוששים שלא יהיה עיון, כי אז שמא יטה. אבל אם הנר נעשה כבד, וצריך אפילו לשימוש רגיל להטות את הנר, יש חשש שמא יטה.

הלכה ט: חלב שהתיכו וקרבי דגים שנימוחו

בסדר. למדנו, אנחנו באמצע הלימוד, אילו שמנים אסור להשתמש. עכשיו יש שאלה, מה אם עושים תערובת? מערבבים שמן אחד שאסור להשתמש בו עם שמן שמותר כן להשתמש בו.

חלב שהתיכו וקרבי דגים שנימוחו, שנעשה נוזלי, אפשר כבר כן להשתמש. אם נותנים שמן כל שהוא, מעט משמן אחר, ומדליק, וזה בוער.

דיון: מה זה קרבי דגים?

חלב שהתיכו הוא מהדברים שלמדנו קודם שאסור? שמנים שאין מדליקין בהן? זפת, שעוה, חלב היה דבר אחד. וקרבי דגים זה מה? זה היה כתוב? כן, חלב, אין מדליקין בהן. כן, אבל קרבי דגים זה גם סוג של חלב כביכול? מה זה קרבי דגים? איפה היה כתוב שזה גם קרבי דגים? אינני יודע.

חלב זו גמרא, אבל אני לא רואה איפה כתוב קודם על קרבי דגים. מה כתוב? אולי אליה? אליה זה שומן. נראה שאליה זה חלב, בעצם. הכוונה לומר שכשלוקחים חתיכה מהבהמה או מעוף, מה שלא יהיה, כמו שזה, חתיכה שלמה, אז זה אסור. זה נקרא אליה או חלב. עכשיו הוא קורא לזה אחרת, אבל זה אותו רעיון. שהמילה היא, שכשזה עדיין חתיכה קשה, אפילו אם זה יכול לבעור, אבל זה לא בוער טוב, זה עושה סכסוך עם הפתילה. אבל אם הצליחו לעשות את זה נוזלי, אבל זה לא עוזר. צריך גם להוסיף שמן כל שהוא.

חינוך: למה צריך שמן כל שהוא?

מהו הענין של שמן כל שהוא?

אם העיקר הוא ההיתוך, למה עדיין חשוב להוסיף מעט שמן? אם העיקר הוא שמעט השמן מכשיר, אז היה צריך לעבוד אפילו אם אינו נמוחה או היתוך. נראה שהעיקר הוא ההיתוך, אבל יש כאן הכר. הגמרא אומרת, כך הגמרא מסבירה בפירושו, אני רואה שהגמרא בסוגיא של חנוכה, אני זוכר, הגמרא מסבירה בעצם כך. יש שחלב בדרך כלל אינו בעיה, אבל הגמרא לא נותנת להיות משא ומתן, אסרו את כל החלב. עשו כזה לא פלוג. ועורות, כן, מותר להיות.

של נפט, כזה דבר.

אה, איזו חמות!

ומה הבעיה? **שמא יניחנו ויצא.** הוא יעזוב את זה ויצא. **וחובה עליו לשבת לאור הנר.** כאן כתוב דבר מעניין, כאן כתובה חובה חדשה שלא ידענו. החובה היא שישב לאור הנר. כלומר, הענין של נר הוא שזה כבוד של שבת, שהאדם לא ישב בחדר חשוך. אז אם הוא הולך להדליק בדבר שריחו רע, מה תצא מזה?

לכאורה הוא מתכוון לומר שהמצווה היא לא רק שיהיה לך נר שאם יצטרך. העטרן בוער סתם מספיק טוב שאם אדם יש לו צורך גדול, הוא צריך לראות משהו, הוא יכול לראות. הוא יכול להיכנס לחדר, הוא צריך להסתכל על משהו, הוא יכול להיכנס לחדר, אבל הוא לא רוצה להיות שם כי יש ריח רע. אבל זה לא הענין של שבת, סתם שיהיה נר לבטיחות או משהו. הענין הוא שיהיה הנאה, שישב בחדר מואר, שיעשה שם סעודה וכדומה. אז אם הוא יוצא בגלל הריח הרע, הוא לא יצא.

צרי – ריחו טוב, אבל שמא יכבה ושמא יעוף

ואחר כך מישוהו חשב, אוקיי, אני אעשה בדיוק הפוך, אני אשתמש במשהו שיש לו ריח טוב, צרי. זו המשנה של לויבער, צרי. צרי הוא אחד מסממני הקטורת, דבר שמריח טוב.

מה הבעיה עם זה? נכון, ריחו טוב, זה מריח טוב, אבל יש חשש **שמא יכבה מן הנר.** הוא יוציא קצת, אני לא יודע, כדי למרוח עם זה או כדומה. ואז יהיה איסור של מכבה. יהיה איסור של מכבה, כמו שנראה מאוחר יותר, להוציא קצת מהשמן של הנר, מהשמן של הנר, זה גורם כיבוי. אסור.

ועוד סיבה למה לא לעשות, **שמא יעוף.** כי לצרי יש טבע שהוא עף, זה לא נר מסודר, הנר קופץ. רואים את זה, אז ממילא יש גם את החשש, זו סכנה, אז ממילא יש את החשש שמא יטה.

דובר 2:

אה, כתוב שלא. שמא יעוף. מה המשמעות שמא יעוף?

דובר 1:

כן, כתוב שזה יכול להיות מסוכן. אחר כך נראה נפט למעלה שהוא עוד יותר מסוכן, שמא יעוף. כאן כתוב על זה גם, שזה יכול לתת ניצוץ על הגג, ולהצית את הגג, וכדומה. ממילא יש חשש מסכנה, או יש חשש שהוא יחלל שבת בגלל סכנה?

דובר 2:

לא סכנה, לא סכנה. תראה את החלק הבא לפני זה.

נפט לבן – אסור אפילו בחול משום סכנה

דובר 1:

"**וכן בנפט לבן, אפילו בחול.**" לא בנפט לבן. אני חושב שנפט לבן הוא כזה גז שאי אפשר לראות. סתם נפט חלק ממנו שחור, וחלק ממנו מזוקקים, יוצא טהור, לא סטנס. כי קודם הוא כבר חישב נפט שאסור.

דובר 2:

נכון, אבל נפט לבן זה... מה זה באנגלית?

דובר 1:

הוא לא אומר. לא ברור מה זה. **משום עתירה ליה סכנה, אפילו בחול.**

דובר 2:

כן.

דובר 1:

הגמרא מביאה מעשה שהייתה אהי חמותה דהוה סניא לה לכלתא. חמות שנאה את כלתה. היא אמרה לה שתתקשט, שתמרח עצמה בשמן אפרסמון, אחד מהדברים האלה נראה. והיא אמרה, "לכי הדליקי את הנר". היא הדליקה את הנר, היא נשרפה מה... שזה דבר קופץ, רק מהדלקת הנר, בגלל שעליה השמן נשרף.

דובר 2:

דובר 1:

כן, זה אחד המקורות בגמרא על הענין של חמות. יש עוד מקורות גם. בקיצור, יש חשש סכנה. לבן לא אומר לבן, זה אומר שקוף. נפט מזוקק.

דובר 2:

נפט, אבל נפט זה מה שקוראים נפט, פטרוליום, שמן?

דובר 1:

יכול להיות.

דובר 2:

שאלת?

דובר 1:

כן, כזה דבר הוא אומר כאן. נפט זה פטרוליום, זה שמן שעולה מתחת לאדמה. הנפט שמוצאים מתחת לאדמה עושים ממנו בערך שש, שבע, שמונה סוגים... השחור קצת לאספלט, לכבישים, והלבן, השקוף לגמרי, זה החלק הטוב ביותר של השמן. אבל זו סכנה.

אבל פעם היו דברים אחרים שעשו. מה שזה לא יהיה, העניין הוא, זה דליק מדי, בעיקרון, זו הנקודה. זה דליק מדי, זה לא עשוי להדליק נרות. זה עשוי לשים במכונת. בקיצור, שידליקו בבניון, נכון? מבין כזה דבר? בניון זה סוג של נפט, אני חושב.

חידוש: כשיש סכנה אין מקיימים את המצווה

אבל מעניין, רואים מכאן לכאורה שכשמדליקים, כשיש סכנה, לא רק שעוברים על "ונשמרתם", אלא לא מקיימים את המצווה. אם מישוהו יודע ש... אני יודע, כל בית יש את שלו, כבר קרה פעם שריפה. לכאורה הפשט הוא שזו לא דרך טובה להדליק נרות כך. אפילו בחול.

דובר 2:

אנשים מאוד מושכים לבית החולים, שלא נותנים להדליק נרות.

דובר 1:

אה, רואים ש... אוקיי, זה אומר שצריך למצוא משהו שכן טוב, אבל...

דובר 2:

בבית חולים בטוח שמקיימים את המצווה של עונג שבת עם זה שמציתים, ולכל היותר מדליקים את החשמל, שלא בטוח שזה לא טוב.

דיון: נורות חשמל לנר שבת

דובר 1:

ראיתי בחנות שיש כזה חשמלי שיכול להיות. ראיתי איזה פטנט חדש בחנות, ראיתי שמישהו מוכר עם הכשר של איזה רב, אני לא זוכר מי, איזה דבר חשמלי, אבל הוא אומר שיש איזה ניצוץ אמיתי, לא ה-LED של היום שזה סתם משהו מזויף עשוי ממהו אחר. הוא פעם למד שעשו משהו חשמלי, הוא אומר שיש אש אמיתית, וממילא הוא אומר שאפשר לברך על זה. איזה רב חסידי אומר שזה בסדר. אז, אני לא יודע אם זה נכון, אבל יש כזו סברה.

דובר 2:

לא ברור למה לא יהיה אפשר להדליק בחשמל. אין שום דין שצריך להיות נר.

דובר 1:

אמת. לכאורה, לא רק זה, אלא לכאורה כשאדם מדליק נר קטן שלא עושה באמת שום שינוי בביתו, ובמקום זה הוא מדליק נברשת ענקית, לכאורה המצווה האמיתית של נר שבת, כלומר צורת המצווה היא שידליקו כמו שהחכמים אמרו, אבל העצם הוא שיהיה עונג שבת.

דובר 2:

הלכות נר שבת – דינים וחששות

הדלקת נרות שבת בחשמל

דובר 1: יש לומר כזה דבר, הדלק נר, אבל תחשוב גם על החשמל, כי אתה משאיר דלוק איזה אור, כי זה באמת הענין של עונג שבת, שכשאתה בא לא יהיה כל הבית חשוך. משאירים כמה נרות, אני מתכוון כמה חשמל דלוק. יש להם בחשבון שהדלקת הנרות היא על החשמל גם. אני זוכר כזה דבר, אני לא זוכר איפה ראיתי את זה, אבל יש כזה דבר, משתמשים בזה כסניף.

אני לא הולך להפסיק, תראה, אני לא הולך להפסיק להדליק נרות יפים עם שמן זית ומנורה. אני לא אומר, בוודאי זה יפה, זה כבוד שבת. אבל מעיקר הדין, בפשטות, אני לא רואה שזה מאוד קשה.

חידוש: המשנה ברורה על שמנים

הלכות שבת: דיני נר שבת - כלי תחת הנר, קריאה לאור הנר, ותינוקות לפני רבן

מפני שהוא מבטל כלי מהיכנו. אבל נותן הוא כלי תחת הנר לקבל בו ניצוצות. למה? מפני שאין הניצוצות ממש, אין בהן ממש. זה לא שמן, זה ניצוצות. זה לא שום דבר. אין בהן ממש, ממילא הכלי לא נעשה בסיס לדבר האסור. זה לא שום דבר, אין בזה שום איסור.

הלכה יג (המשך): אם היה כלי חרס חדש

ואם היה כלי חרס חדש, אסור, אפילו לקבל בו ניצוצות. למה? מפני שהוא משחירו ונפסל. זה עושה אותו פסול. זה עושה אותו שחור, ולא ניתן לנקות אותו יותר. זה נעשה כלי שאי אפשר להשתמש בו יותר. ממילא זה נעשה כאילו הוא סותר, הוא מבטל כלי מהיכנו. אבל כלי ישן, שכבר משוחר, אין בעיה. אבל כלי חדש, שעדיין לבן, אסור להניח תחת הנר אפילו לקבל ניצוצות.

דיון: מהו הטעם שכלי חרס חדש אסור?

Speaker 2:

זה לא מתקן? זה סותר. זה סותר. זה עושה אותו פסול. זה עושה אותו שחור. זה כמו שאתה שורף משהו. זה נעשה שחור ולא ניתן לנקות אותו יותר.

Speaker 1:

אבל למה זה בעיה? למה זה בעיה שהוא נעשה שחור?

Speaker 2:

כי זה עושה אותו פסול. זה עושה אותו לא שמיש יותר.

Speaker 1:

אבל אולי הוא רוצה שיהיה שחור?

Speaker 2:

לא, אבל זה לא טוב. זה פוסל אותו. זה עושה אותו לא ראוי לשימוש.

Speaker 1:

אבל אולי הוא רוצה כלי שחור?

Speaker 2:

לא, אבל זה לא עובד ככה. זה נעשה פסול. זה לא שהוא רוצה שיהיה שחור, זה שהוא נעשה לא ראוי לשימוש. זה כמו שאתה שורף משהו ולא יכול להשתמש בו יותר.

Speaker 1:

אוקיי, אז זה סותר. זה עושה אותו פסול. זה מבטל כלי מהיכנו. הוא עושה אותו לא שמיש יותר.

הלכה יד: לא יקרא לאור הנר

עכשיו אנחנו הולכים להלכה הבאה. לא יקרא אדם לאור הנר בשבת. זה אומר שאסור לקרוא ספר לאור הנר בשבת. למה? גזירה שמא יטה. שמא יטה את הנר כדי להאיר יותר, וזה יהיה איסור של מבעיר או של מכבה, תלוי איך הוא מטה אותו.

לא ברור, העולם מדבר על זה, זה מאוד לא ברור. נראה ש... עדיין לא למדנו... בואו נדבר על זה, מדברים. עדיין לא סיימנו בעצם את ההלכות של הנרות, איזה סוג נרות מותר להשתמש. לא כתוב כאן שיש חיוב שיהיה נר, נכון? כל הסוגים, הדבר שמשמשים. כן, הרמב"ם הולך... אה, עדיין לא סיימנו. כן, סיימנו. תראה מה הרמב"ם אומר. בואו נעשה עוד הלכה אחת, אחר כך נראה. י"א, כן.

פסק הרמב"ם: מותר להדליק בשאר שמנים

דובר 1:

"מותר להדליק לכתחילה בשאר שמנים, כגון שמן שומשמיין, שמן צנונות ולפת, ושאר מיני ירקות, ושמן זרעונים, וכל כיוצא בהם. אין אסור אלא אלו שמנו חכמים בלבד."

הדבר היחיד שאסור להדליק בו הוא מה שהחכמים מנו, אבל כל האחרים מותר. אז אתה אומר שחשמל הוא דבר שהחכמים לא מנו?

ר' טרפון נגד ר' יוחנן בן נורי – שמן זית בלבד?

תראה בגמרא. ר' טרפון אומר, זה אפילו ר' טרפון. ר' טרפון, התנא הקדוש ר' טרפון, טען "אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד". הוא למד שיש, מלבד שיש איסור של "במה אין מדליקין", ויש גם מצווה שצריך להדליק, צריך קודם שמן זית.

אולי בכלל, אמר רבי יוחנן בן נורי על רגליו ואמר, קם רבי יוחנן בן נורי והוא אומר, "ומה יעשו אנשי בבל שאין להם אלא שמן שומשמיין? ומה יעשו אנשי מדי שאין להם אלא שמן אגוזים? ומה יעשו אנשי אלכסנדריא שאין להם אלא שמן צנונות? ומה יעשו אנשי קפודקיא שאין להם לא כך ולא כך אלא נפט?"

אז, חתיכת גמרא יפה מאוד, כי מה אומר רבי יוחנן בן נורי? הוא אומר, יהודי יקר, אתה גר בארץ ישראל, יש לך שמן זית, אז מה יותר יפה אולי, אבל אתה צריך לזכור, הוא זכר, הוא ידע ארבעה מקומות אחרים שבהם אין שמן זית, שם לא גדלים זיתים. שם יש באירופה, רוב היהודים שהיו לנו, כמעט לא היה להם שמן זית, מלבד חלב, בחלב היו מדליקים נרות שבת, היו מדליקים בחלב, כתוב ברמב"ן אפילו על חנוכה, כי כמעט לא היה אפשר להשיג שמן זית, היה מאוד קשה להשיג. לא גדלים בהונגריה ובפולין זיתים.

אז הוא אומר, מה יעשו באלכסנדריה? יש להם רק צנונות. מה, אתה תאמר שהם לא ידליקו נרות שבת? האם יכול להיות כזה דבר? מה, אתה תאמר שהם צריכים לייבא שמן זית מארץ ישראל? גם זה לא יכול להיות. אלא מאי, הוא אומר, אחד לחוד, אחד לחוד, אחד לחוד, פעם אחת אתה ליקעווסט, זה לא טעם שלא טוב, אבל כל דבר אחר כשר.

אז צריך לומר ש... אמר רבי יצחק על רגליו, "ומה יעשו אנשי האספיטאל שאין להם אלא עלעקטריק בלבד?" לא, צריך לדעת, כי יכול להיות ששמן ופתילות, זו השאלה, זה החכמים כן השתמשו במילה שמן ופתילות, כי זה דיבור הכותב בהווה, אבל כל סוג של חשמל יכול להיות אותו דבר, צריך רק לדעת איזה. אה, זה הפשט הפשוט.

הענין העיקרי של נר שבת – שלום בית ועונג שבת

דובר 2:

הסיבה של הנרות היא שלום בית, וצריך לומר שהסעודה היא כך שהוא לא יכול ליהנות בלי זה. בטוח שהדין העיקרי הוא לעשות לילה כיום.

למשל, כשאדם יש לו שאלה, הוא רוצה להדליק את הנרות בבית, ואחר כך הוא יוצא לסעודה, והוא יחזור רק מאוחר בלילה הביתה. הוא לא באמת ייהנה מהנר שלו. יש מי שאומר כזה דבר, מדליקים נר, אבל גם זה זינט לחשמל, שמשאירים דלוק משהו. כי זה באמת הענין של עונג שבת, שכשאתה חוזר הביתה לא יהיה כל הבית חשוך. משאירים כמה נרות, אני מתכוון כמה חשמל דלוק, שיש לך הנאה מהלוקוסוסנרס או מהחשמל גם.

יש כזה דבר, אני לא זוכר איפה ראיתי, אבל יש כזה דבר, משתמשים בזה כספיס. אני לא הולך להפסיק לזרוח.

זה טיפה קטנה, אה, זה כלום, אינו ממש. בטל הוא ומטלטלו. הוא יכול אחר כך, פעם אחת אחרי שזה נגמר שאין בניצוצות, יכול הוא לקחת את הצלחת, כי אין שם כלום שום דבר ממשי בצלחת, ממילא הוא לא מבטל כלי מהיכנו.

אבל כאן יש איסור חדש, מה אסור לעשות? אם הוא רוצה להניח את הצלחת לפני הניצוצות, רוצה הוא שם גם להכניס קצת מים, שיהיה עוד יותר קל לכבות את הניצוצות כשזה זורם החוצה. זה אסור לעשות. **אסור ליתן לתוכה מים אפילו בערב שבת, מפני שמקרב כיבוי הניצוצות.**

דיון: מדוע אסור ליתן מים אפילו בערב שבת?

דובר 2:

גזלת שלמה הולכת להיכבות רגע אחר כך, והוא מקרב. בשבת אני יכול להביך, מקרב כיבוי הניצוצות. אבל מה הבעיה בערב שבת?

דובר 1:

הוא אומר שזה כמו אדם שעומד ומכבה משהו בידיים. זה נראה כמו מישהו שמכבה את זה. כן, זה נכון מערב שבת. אבל מה הבעיה בכלל? מפני שמקרב כיבוי הניצוצות. מותר לשים בקבוק מים גדול ליד נר, אם זה בדיוק הלכה... יש שאלה אם מותר. אסור סתם ככה.

שמה יעשה כן בשבת. אה, אומר הוא שכיון שאסור בשבת, גזרו עליו גם בערב שבת. אפילו בשבת יכול להיות שזה לא ממש מכבה, צריך לדעת. כך אומר רש"י, ערב שבת שמה יעשה בשבת. כן. בסדר.

סטייה: ענין חסידי של ניצוצות

דובר 1:

כאן יש גם ענין חסידי. הרי כתוב ניצוצות הקדושה בכל דבר, אבל זה אינו בן ממש. לא בגלל זה... אני לא יודע. בכל מקרה... יש תרגום חסידי לניצוצות אינו בן ממש. בוודאי כן, כאן. כן, צריך מעשים אמיתיים, כמו עד שיטפס. סתם להיות ניצוץ התעוררות גדולה זה דבר יפה, אבל זה לא מעשה אמיתי. צריך להדליק נר שיבער. אם מכבים ניצוץ זה גם כלום.

אתה מתכוון לומר את הדבר המוזר שאמרתי לך? זה כמעט שבת. פלפול אחד, לא אומרים תורות פולניות. לומדים בפנימיות בעיון, כך אומרת ההלכה הבאה.

הלכה יד: אין בודקין לאור הנר ואין קורין לאור הנר

דובר 1:

טוב, עכשיו אנו באים להלכה של דברים שאסור לעשות לאור הנר. זה נמשך, כי דיברנו הלכות שונות שיש להן מצוות הדלקת נרות, חששות ודברים, אומרים גם שדברים שאסור לעשות להשתמש עם הנרות, אפילו אין לזה קשר... זה לא דווקא נר של שבת, זה כל דין של מה מותר לעשות עם נר בשבת, משום חשש שמא יטה, שאולי ירצה לראות משהו טוב יותר עם הנר, אומר הרמב"ם כן, "אין בודקין", בודקין פירושו להוציא לכלוך מ... להוציא לכלוך מבגד או מה? הוא אומר לבדוק אם יש כינים, יש חרקים קטנים בבגד.

זה פירושו דבר שצריך להיות אור חזק, יש את החשש. אותו דבר, קורא, לקרוא, לאור הנר. אפילו גבוה שתי קומות, אפילו אם ה... האור גבוה מאוד. אפילו עשרה... אפילו עשרה בתים זה על גבי זה ונר בעליונה, אפילו אם הנר גבוה מאוד, זה... מנורת לילה, אבל הלשון... איך קורה זה? אם יש עשרה בתים, רואים שהוא לא יורד משם, שום אור בכלל למטה.

דובר 2:

מובן... זו דוגמה מהגמרא, אבל היה פעם איזה מעשה. לא מה שהיה, יכול לומר שזה... הוא אסור לעולם... הוא אסור לעולם.

דובר 1:

לא יקרא ולא יבדוק לאורו בתחתונה, אפילו הוא עומד למטה, אבל אם הנר נותן אור, אסור לו להשתמש בוה כדי לקרוא או דבר כזה, שמא יטה, הוא ישכח ששבת היום, והוא יטה.

חידוש: הגדרת "קריאה" - רק ספרים, לא שטרות

אבל מה זה קריאה? האם זה כל קריאה? לא. זה רק קריאה בספרים. אבל אם הוא קורא שטרות, מותר. למה? כי שטרות הם לא כל כך חשובים, והוא לא יטה את הנר בשבילם. אבל ספרים, שהם חשובים, יש חשש שהוא יטה את הנר כדי לראות יותר טוב.

דיון: מהו ההבדל בין ספרים לשטרות?

Speaker 2:

מה זה שטרות? זה כמו מסמכים? זה כמו ניירות?

Speaker 1:

כן, זה כמו מסמכים, ניירות, דברים שהם לא כל כך חשובים. זה לא ספר תורה, זה לא משנה, זה לא גמרא. זה סתם ניירות.

Speaker 2:

אז למה מותר לקרוא שטרות?

Speaker 1:

כי הם לא כל כך חשובים, והוא לא יטה את הנר בשבילם. אבל ספרים, שהם חשובים, יש חשש שהוא יטה את הנר כדי לראות יותר טוב.

הלכה יד (המשך): חזן רואה היכן התינוקות קורין

אבל חזן רואה היכן התינוקות קורין. זה אומר שהחזן, המורה, יכול להסתכל איפה הילדים קורים. למה? כי הוא לא קורא בעצמו, הוא רק מסתכל איפה הם קורים. ממילא אין חשש שהוא יטה את הנר.

חידוש: הטעם שחזן מותר - אינו קורא בעצמו

והטעם הוא כי הוא לא קורא בעצמו. הוא רק מסתכל איפה הילדים קורים. ממילא אין חשש שהוא יטה את הנר. אבל אם הוא קורא בעצמו, אסור.

דיון: מדוע חזן שונה?

Speaker 2:

אבל למה חזן שונה? הוא גם צריך לראות טוב, לא?

Speaker 1:

כן, אבל הוא לא קורא בעצמו. הוא רק מסתכל איפה הילדים קורים. זה לא אותו דבר. כשאתה קורא בעצמך, אתה ממש מתרכז בטקסט, ויש חשש שתטה את הנר. אבל כשאתה רק מסתכל איפה מישהו אחר קורא, זה לא אותו דבר.

Speaker 2:

אבל הוא עדיין צריך לראות טוב, לא?

Speaker 1:

כן, אבל זה לא אותו דבר. הוא לא ממש קורא, הוא רק מסתכל. ממילא אין חשש שהוא יטה את הנר.

הלכה יד (המשך): וכן הזב רואה בבגדו

וכן הזב רואה בבגדו אם ראה כתם. זה אומר שאדם שיש לו זיבה יכול להסתכל בבגדו אם יש כתם. למה? כי זה לא קריאה, זה רק הסתכלות. ממילא אין חשש שהוא יטה את הנר.

סיכום: העיקרון של "שמא יטה"

אז העיקרון הוא שאסור לקרוא לאור הנר בשבת, גזירה שמא יטה. אבל דברים שהם לא קריאה ממש, כמו הסתכלות, או דברים שהם לא כל כך חשובים, כמו שטרות, מותר.

המשך הלכות נר שבת - דיונים והלכות נוספות

והרמב"ם, מה קורה אם מישהו רוצה להניח צלחת לא כדי לקבל את השמן שזורם החוצה, אלא יוצאים ניצוצות קטנים מהנר, והוא לא רוצה שזה יאחז במפה, רוצה הוא להניח שם כלי. זה מותר. ונותן כלי תחת הנר בשבת לקבל בו ניצוצות, כי אחרת מלקבל שמן שהולך לעשות את הצלחת עכשיו בסיס לדבר האסור, אבל ניצוצות, ברגע שזה נוגע בצלחת זה נכבה וזה בטל,

אבל הרבי, בזמנים של פעם לפחות, לא מפחד מהילדים. **"אבל הוא לא יקרא לאור הנר פן יטה"**, הוא אסור לקרוא לאור הנר, **"פן יטה"**, אין לו רבי שישמור עליו.

זה דבר אחר, רואים כאן שכאילו כיון שזו בושה, בושה שרבי ישכח לפני הילדים זו בושה גדולה, אז אולי לחץ, אבל זה לא נקרא דין שומר. אבל מה שכן עושים, דרך

הלכות קריאה לאור הנר, כלים הדומים זה לזה, ופתיחת דלת כנגד הנר – תקיעות ערב שבת

הלכה: המלמד אסור לקרוא לאור הנר

אבל, הילדים מפחדים מהרבי, אבל הרבי, פעם היה אחרת, אבל היום, הוא לא מפחד מהילדים. **הוא לא יקרא**, הוא אסור לקרוא לאור הנר, כי אין לו רבי שישמור עליו.

דבר מעניין, רואים כאן שכאילו איזו בושה שרבי ישכח לפני הילדים, זו בושה גדולה, זה אולי לחץ, אבל זה לא נקרא שומר.

אבל מה מותר לעשות? קורא פירושו בפנימיות ממש לקרוא, לקרוא את הדף. אבל להסתכל קצת מותר. **ויש לו לראות בספר לאור הנר, כדי לראות ראשי פרשיותיו**, פשוט לפתוח, למצוא איפה צריך לקרוא. זה מדבר על המלמד, שהמלמד עצמו, הוא עצמו אסור, הוא יכול לפתוח, כי אין לו ספר, **והוא הוא קורא לפניו**. אבל זה לא עיון, כמו שלמדנו קודם, דברים שצריכים עיון, נכון?

סדר הלימוד פעם

יוצא שליל שבת היה הזמן שהמלמד לא הכין שיעור, אלא הילדים חזרו והמלמד שמע אותם. כן, אני חושב שהדרך הרגילה של לימוד הייתה בעצם כזו... אולי הפעם הראשונה צריך הוא ללמד אותם מה זה אומר, אבל אחר כך זה שינוי, זה בעיקר החזרה עד שיודעים את כל הפסוקים. פעם בכלל, כשהרמב"ם למשל הכין לתלמידיו, והוא נותן שיעורים, הוא לא מדבר על שום דבר, סדר הלימוד היה, כמו שאני לומד עם איזו חברותא שיש לי, התלמיד היה קורא את הטקסט, והרבי היה מסביר. כך היה סדר הלימוד הרגיל פעם.

הלכה: כלים הדומים זה לזה

עכשיו נלמד איזה דברים נקראים שצריך עיון, שאסור לעשות לאור הנר, כן? **כלים הדומים זה לזה**, שתי צלחות או כלים שנראים אחד כמו השני, **ואינו מכירם אלא בעיון הרבה**, צריך להסתכל טוב לדעת איזה כלי הוא מה, **אסור להקריבן לאור הנר ולהבחין ביניהם**, אסור גם לעשות זאת. זה לא רק לקרוא ספר, אלא גם כל דבר שצריך להיות אור חזק, אסור לעשות מאותה סיבה, **ולהבחין ביניהם שמא ישכח ויטה**.

הלכה: שמש שאינו קבוע / שמש קבוע

לפיכך, יוצא, איך יצאה ההלכה, שמי שדואג לאוכל המוכן, מי שדואג לכלים, אסור לבדוק לאור הנר איזו צלחת לקחת. **לפיכך, שמש שאינו קבוע**, שמש שאינו קבוע, לא עושה תמיד את העבודה, **אסור לו לבדוק כוסות וקערות לאור הנר**. מילא, אם מישוהו מקפיד, הוא לא יכול את כל הצלחות בחוץ, סתם מלגעת או מה. מילא הוא ייכשל בשמא יטה. אומר הוא, ההלכה היא אצלו בין ערב שמשות, בין משך לנב שעה אור אור רב, כנראה הדין עולה על כל ההלכות עד עכשיו. כי אין לך כבר את החילוק, נכון? בסדר. שמש קבוע יש חילוק. אבל שמש קבוע, אבל שמש שעושה תמיד את עבודתו, והוא יכול כבר להכיר את החילוק בין הכלים בקלות, **מותר לו לבדוק לאור הנר כוסות וקערות**, מילא אם מישוהו צריך הרבה, הוא לא צריך הרבה להסתכל, כי הוא תופס את זה מהר.

אבל זה באור חזק. אבל בין ערב שמשות, זה מסיבה אחרת. אין בודקין לאור הנר, אפילו שמש מותר. על השמש לא נותנים להשתמש אפילו כדי להסתכל על צלחות, אפילו הוא יודע כבר קצת לאור השמשות, למה? חשש אחר, כי אם הוא יהיה מוכר מדי עם הנר וישתמש בו כדי להסתכל על דברים עליו, גזרו שמא יטה, כשהוא גם ייקח משם קצת שמן. ואז זה איסור של כיבוי.

סטטיסטיקה, מה ההלכה אומרת, זה שההטיה תהיה טירחה גדולה, שהוא צריך לעלות כמה קומות, זה לא עוזר. יש דרך אחת איך זה עוזר.

שנים קורין בענין אחד

דובר 1:

אם יש שומר, כמו גם 'שנים קורין בענין אחד'... אם שני אנשים קוראים את אותו דבר, (אני לא יודע המילה 'שומר' ברורה, נכון?) מילא הם קוראים דבר אחד, זה נקרא 'בענין אחד', שיהיה שהם קוראים ביחד משהו, מותר להם כן לקרוא ביחד לאור הנר, למה? שכל אחד מזכיר את חברו אם הוא שוכח.

אבל אם 'בשני ענינים', אם הם לומדים דברים שונים, אחד לומד נגלה ואחד לומד נסתר, הם בעולם אחר, לא 'כל אחד מזכיר את חברו', כל אחד עושה בענינו, והוא בכלל לא ישים לב שהשני מדליק נר או עושה משהו.

דבר סברתי, כששני אנשים לומדים בחברותא והם לומדים את אותו דבר, נושא אחד קצת דאגה... עוד תורה חסידית לשני, הוא מרגיש איזה קשר, אם רואה אותו נכשל בהטיה ימהר לעצור אותו. אבל אם הם... אפילו על אותו שולחן, כי הם עוסקים בדברים שונים, אין את השמירה. צריך להיות... כאן לא כתוב ההלכה, שמים שומר, שמים שהם קוראים ביחד. זה כמו חברותא, כשחבורה אחת קוראת, כמו שטענת, יותר מאשר ההיא. אנשים ביחד, שני אנשים ביחד לא עושים עבירה.

אפילו בהלכה יש הלכה כזו, חוץ מאנשים פרוצים, שני אנשים לא עושים ביחד עבירה. כן, אני מבין, זה דומה.

דיון: האם עוזר סתם שומר?

דובר 2:

לא, השאלה שלי כאן, כשקוראים לא בענין הנר, האם עוזר בכלל לשים שומר. אנחנו לא רואים כאן את הדבר של סתם לשים שומר. אפשר לומר שהסברא שלי היא שזה עוזר, זה עוד יותר חזק מסתם חבר שלא הזהרת אותו.

דובר 1:

אני לא יודע אם זה יותר חזק, אני אגיד לך. בפוסקים הקודמים כתוב שאפשר לעשות כך. זה לא מונח לפני, כי שני אנשים עושים משהו ביחד, פשוט הוא שהם עושים... מה הם עושים ביחד? להטות הם יטו ביחד? אחד ייתן דחיפה לכבות את הנר, והשני יאמר "הלו, זה שבת"? אבל סתם, אפשר לשמוע שזה עוד יותר חזק, כי שם יש לך רק שכיון שעושים משהו ביחד, אבל כשאתה אומר לו בבירור לומר, זה הרבה יותר חזק. אפשר לשמוע שזה יותר חזק, כן.

הוא מביא כאן דווקא בפירוש המשניות כתוב שאפשר סתם לשים שני. זה אפילו שנים קורין בו, אבל כמו שאתה אומר, שבלו זה זה גם טוב. וכך כתוב גם בטור, שזה רק כששני קורא בענין הנר, אז זו בעיה.

אבל יותר על שומר מדברים בחלק הבא, תינוקות, כאן רואים גם על שומר, בוא נראה. אבל פעם אחת יש דבר, הרבי משמר עליהם לא מה... הוא משמר עליהם שילמדו טוב, אבל הוא משמר על זה עצמו.

הלכה טו: תינוקות קורין לפני רבן לאור הנר

דובר 1:

תינוקות קורין לפני רבן לאור הנר. שבת, בזמנים של היום לא הולכים שבת לחדר, אבל כראשונים תקוונים היו כן. אז תינוקות... כן, היו הולכים לחדר בשבת. הרמב"ם אומר שהולכים ללמוד. כן, לומדים בשבת עוד. אחד עם צלחת עלילות בערב שבת. אבל ליל שבת, הרמב"ם אמר שזו מצוה מן התורה שצריך ללמוד וקראתם בו יומם ולילה, אז כל ליל שבת הולכים לחדר. חורף, בכל מקרה, כן. אתה אומר מעשית.

אז אז, זה שתינוקות שקורין לפני רבן לאור הנר, מותר כן לקרוא כשהרבי שלהם, המלמד, איתם לאור הנר, למה? **משום שהרב משמרו**. הרבי שם והוא שומר עליהם, הוא יודא שלא נוגעים בנר. הילדים מפחדים מהרבי,

ועוד דבר אחד שמותר לעשות: **מניחין נר של שבת על גבי אילן המחובר לקרקע**. מותר להניח את נר השבת על עץ המחובר לקרקע, אם אדם חושש. גמרא אומרת שמאחר יותר עומד בהלכות שלא ליהנות ממחובר בשבת, משום שמא יתלוש חתיכה מה... אבל מאחר שר כזה הוא ממילא מוקצה, לא נוגעים בו ממילא בשבת. ביום טוב רואים שאסור, כי ביום טוב יש את אותו איסור של לא להיות אצל מחובר, אבל נר מותר עדיין להשתמש, אז משתמשים בו. בשבת, שלא נוגעים בנר, מותר.

תקיעות ערב שבת

עד כאן הלכות הדלקת נרות שבת, עם כמה גזירות שקשורות לנרות. עכשיו נלמד עוד דבר אחד שעושים בערב שבת, שאינו ענין של מלאכה, אלא אזהרה לציבור דווקא להפסיק לעשות מלאכות.

אצלנו כבר למדנו, הרמב"ם אומר שתמיד כשתוקעים שופר זה כדי לעורר, לעורר את האנשים. בין שופר של ראש השנה, בין מה שלמדנו קודם, מסורים, כשקורה צרה, כדי שהציבור יבוא לרוץ לעזור. יש עוד מין תקיעות שופר שהיו תוקעים שופר, כתוב במשניות, להודיע שזה שבת, לעורר את הציבור.

הלכה: תקיעות ערב שבת

אז כך, נלמד את ההלכות על זה. **כל מדינות ועיירות של ישראל** – הוא מתכוון לומר, לא דווקא ארץ ישראל לכאורה, בכל מקום שגרים יהודים – **תוקעין בהם שש תקיעות בערב שבת**. תוקעים שש פעמים תקיעות שופר בערב שבת. ואיפה עשו את זה? **ממקום גבוה היו תוקעין כדי להשמיע כל אנשי המדינה וכל אנשי המגרש שלה**. עשו את זה במקום גבוה, כדי שכל האנשים מהעיר ומהאזור מסביב ישמעו את התקיעה. "מדינה" פירושו העיר, כן. ו"מגרש" פירושו הכפרים מסביב, הכפרים. או עובדים הרי בשדות. ליד העיר תמיד יש מגרש, שטח ריק של העיר. יש הרי לעיר הרגילה "אזור תעשייה", איפה שנמצא הזבל, איפה שיש את המפעלים הגדולים הכבדים. מגרש, כן.

דיון: "היו תוקעין" – מצווה או תיאור?

האם זו מצווה לתקוע. דווקא הגהות הרמב"ם אומר "היו תוקעין". מאוד מעניין, הוא לא אומר "תוקעין", הוא אומר "היו תוקעין". הוא אומר רק על זה "במקום גבוה", אבל זה לא לשון "יש לתקוע במקום גבוה", "לתקוע". זה "תוקעין". כן. אז זה אומר, הרמב"ם אומר כך, עם שתי דעות. בעצם ההלכה היא לתקוע בכל מקום, זה לא דין בארץ ישראל או משהו כזה. אבל למעשה, למשל, במקום של הרמב"ם רואים שלא התנהגו כך. כנראה כי זו עיר של גויים, לא יכלו לתקוע בנחת ובשלווה. הוא אומר הרי "עיירות של ישראל", אפילו בחוץ לארץ, זה רק כשזה באמת עיירה יהודית, קרית יואל. וכך גם היום דווקא בהאוול ובטאמס ריבר אין שאלה. הערים שלנו לא, אבל גם שם לא עושים תקיעת שופר. לכאורה, אני חושב שבארץ ישראל שם אנשים שמקפידים לבוא לתקוע שופר. למשל, כשאתה נכנס לעשות יארצייט אצל הרמב"ם בחנות, הוא גם יסבב לך את הראש עם חצוצרות ודברים כאלה.

דיון: שופר או חצוצרות? סירנת שבת?

השאלה היא דווקא, האם אצלנו אין לנו, אצלנו למשל היום, האם לכל אחד יש עירוב, זה לא תזכורת. אולי זה דווקא עם חצוצרות, לא עם תקיעת שופר רגיל. לא כתוב ברור במה תוקעים. "תוקעין ומריעין" שניהם יכולים לומר או שופר או חצוצרות, לא? בטוח שאם עושים סירנה, כמו שעושים בערים גדולות, בטוח יוצאים, כי זה פשוט גבוה יותר. זה מעבר ל"במקום גבוה", הוא עושה את זה על בניין, גבוה... אה, כאן אתה מסכים לכולם. אצל הנרות אתה לא מסכים שיוציאים עם נרות חשמליים. זה אותו דבר. ונרות יש להם הלכות, זה דבר מעשי, אין לזה שום מצוות, לא מצווה שאינה צריכה לגופה, לא מצווה שצריכה לגופה.

דיון: תקיעות בקהילות יהודיות חדשות

מעניין, חשבתי על זה שדווקא בדרך כלל בערים יהודיות גדולות יש דווקא סירנת שבת, אבל בכל החדשות, כמו שקורים להן בארץ ישראל, עיירות

מדוע דווקא השמש יש לו יותר חשש

כן, אבל זה מעניין, כי דווקא השמש אפשר לעשות את החומרא, כי הוא השמש הקבוע, לאו דווקא קבוע, כי הוא השמש שהוא צריך לשרת, ולפעמים צריך להוסיף קצת שמן למאכל וכדומה, צריך אני יותר לפחד אצל השמש. כן. אולי בעל הבית אין לו אבל החשש רק השמש? נכון.

זה הראב"ד יש כאן מחלוקת אם מישוהו רוצה לדעת מעשית את ההלכה, הוא רוצה להסתכל לא ראב"ד שצריך רק חילוק לומר את זה. אני לא יודע, זו גמרא יפה. הגמרא אומרת, רבי יהודה בן שמואל אמר, אפילו להבחין בין בגדו לבגד אשתו, אסור גם לאור הנר. אמר רבא, אה, אתה מדבר על בני מחווא. במחווא היו הגברים והנשים הולכים באותם בגדים. שניהם היו להם גלימות, זה אפשרי. אבל חקלאי, אנשים רגילים, יודעים הם. אפילו מחווא מדבר רק על הנשים הזקנות, הנשים הצעירות היו גם להן בגדים נשיים שאפשר לראות בקלות.

השמש והשמן

לא, הנושא של השמש יש כאן מחלוקת במפרשים על שמש שאינו קבוע, אני לא זוכר. הוא אומר כך, קודם למדנו ששמן הנר נמאס, האנשים לא ישתמשו בו. השמש הוא נבון השמש שהוא אוכל כך... כמו שהייתה קודם ההלכה, שמים לו שמן על ראשו. הוא כך השמש. אז מאיפה הוא לוקח שמן? לוקח הוא מהנר, מוציא קצת שמן. הוא לא מעז לקחת מהשמן שמכניס. זה הענין למה השמש יותר מבעל הבית, כי אנשים אחרים יש להם שמן, אמרנו קודם "שמן ששימשו נמאס". לשמש אין כזה...

הלאה, עוד הלכה על חשש של כיבוי על נר.

הלכה: נר שהיה אחורי הדלת

הוא אומר את ההלכה כך: **נר שהיה אחורי הדלת, אסור לפתוח הדלת כנגדו, שמא יכבה**. נר שנמצא ליד הדלת, מאחורי הדלת, אסור להשתמש בדלת, לפתוח ולסגור את הדלת, כי כשפותחים וסוגרים את הדלת, זה נכבה. **אלא אם כן הוא זהיר בשעת פתיחה ובשעת נעילה**. אם הנר נמצא במקום ליד הדלת, שכשפותחים או סוגרים את הדלת באה רוח, צריך להיזהר. זה כבר היה לכאורה מלאכה שאינה מתכוין, והוא לא צריך את זה, אבל לכתחילה יזהר. אולי הענין אסור כי יש מצוות נר שבת?

דיון: פסיק רישיה או דבר שאינו מתכוין

לא, אני חושב שנראה את ההלכה הבאה... לא, ההלכה הבאה מדברת על איסור ממש. אני חושב שאם זו פתיחה חזקה זה נקרא פסיק רישיה, זה תמיד יכבה את הנר, וממילא אסור. כך נראה לי. אבל אם זה לא כך, זה ריק וחינם, אפילו אם זה נכבה זה דבר שאינו מתכוין. אבל חשבתי אולי יש דין בנר שבת, צריך להיות נר שבת, אבל זה לא עוזר כאן שזה אינו מתכוין. זה דין אחר, שיהיה כבוד שבת. אבל כאן מדברים כבר מהלכות כיבוי.

חזרה לענין של נר של שמן זית

אבל על הדבר הקודם, נר של שמן זית, הרי השמש עומד דווקא נר של שמן זית. זה פירושו על נפט, הוא אפילו השמש לא ייקח משם, כי זה ממש מר. אבל נר של שמן זית, אפילו זה קצת מר כי זה משובח לנר, אבל זה לא מספיק נמאס שהאדם המסכן, הקטגוריה החלשה יותר, לא יימנע מזה.

הלכה: פתיחת דלת כנגד המדורה

כן, ואסור... עוד דבר שאסור לעשות בבית. **אסור לפתוח הדלת כנגד המדורה בשבת**, מול האש שמדליקים לחמם את הבית, **כדי שתהא רוח מנשבת בה**. פירושו בדווקא, אם אדם רוצה שזה יתלקח טוב יותר דרך הרוח, אז אסור. אפילו זו רק רוח מצויה, הוא אומר שזה בכל מקרה יש, אני רוצה רק לעשות טיפה יותר. לא, רוח מצויה פירושו לעומת שאינה מצויה, שזו רוח גדולה, שאז אסור, כי זה יכול לכבות את זה, או לעשות משהו. אבל אפילו הוא לא רוצה, אלא הוא רוצה לדעת שמותר לפתוח, גם הוא לא יפתח באופן שזה יכול באמת לכבות.

הלכה: נר של שבת על גבי אילן

רמב"ם הלכות שבת פרק ה' — סדר התקיעות לפני שבת ובמוצאי שבת

פתוחות, והתריס — תריס הוא תמיד השער, איך קורים לזה, התריסים, הדבר שסוגרים איתו חנות, שמורידים בברוקלין. זה תריס.

לא ידעתי. החנויות שיש להן סגירה כזו... זה לא התריס מהמשנה, זה התריס מברוקלין. תריס פירושו בערך זה. החנויות בימים קדומים לא היו בניינים, כנראה, זה היה יותר כמו דוכן. היה שוק, קופסה כזו, דוכן, ועל זה היו שמים לסגור. בערך. החנויות עדיין פתוחות עם התריסין, הדברים שסוגרים איתם את החנות, מונחין, מונח עדיין בצד, החנות עדיין פתוחה.

"התחילו לתקוע תקיעה שנייה" — תוקעים את השופר השני. זה סימן לחנויות, "ונסתלקו התריסין", לסגור את התריסים של החנויות, "וננעלו החנויות", החנויות נסגרות. אבל אצל אנשים בבית עדיין מכינים לשבת. "ועדיין חמין בקדירות מונחין על גבי כירה", עדיין לא עשו הטמנה והורידו מהכירה שיהיה באופן המותר שלמדנו קודם, אלא זה עדיין מתבשל כראוי על האש, כי עדיין לא שבת.

תקיעה שלישית — סילוקא מסלק

"התחילו לתקוע תקיעה שלישית" — כשתוקעים בפעם השלישית שופר, אז "סילוקא מסלק", האדם מוריד את הסיר מהכירה, מסלק את הסיר מהכירה.

דובר 1:

מתי היו... איך היו מטמינים?

דובר 2:

האדם שלוקח עכשיו סיר והוא מטמין בדבר שאין בו משום חילול, או מה שמותר, עושה את עבודתו. ולפיכך סבירא להו שאז הזמן שמדליקים נרות. כלומר, אז עושים את המלאכות של הרגע האחרון.

שיעור זמן — כדי לצלות דג קטן

ושוהה, אבל עדיין יש קצת זמן לעשות את ההכנות של הרגע האחרון. מתחשבים כאן עם הפדנטים, עם היהודים של הרגע האחרון שעדיין לא מוכנים. הם צריכים עדיין מהר לצלות דג קטן, נותנים עוד זמן לצלות דג קטן שלא לוקח הרבה זמן לצלות.

דובר 1:

גם, מה זה למדנו אתמול שצלייה מותר לעשות קרוב לשבת. למדנו שמותר לצלות?

דובר 2:

לא, כתוב הרי בצלייה.

דובר 1:

עכשיו מדובר על מה שזה נכנס לשבת. זה לוקח זמן קצר, כן, בסדר. דג קטן לוקח שיעור זמן. מה כתוב כאן בשיעור זמן?

דובר 2:

כדי להדביק פת בתנור. כמה זמן לוקח להכניס עוד פת קטנה... לא כתוב המילה קטנה. פת בתנור, ואחר כך ולהוציא אותה. נכון? להדביק פת בתנור, ולהשאיר אותה שם, ואחר כך תהיה העצה של רודה או שוגג.

דובר 1:

בסדר, כן. זו לא ההלכה. אני אומר, זה כתוב בשיעור.

דובר 2:

כן, זה בכלל לא להוריד מהאש. ולהכניס פת בתנור, ויכולים להוציא. נכון?

דובר 1:

נכון.

תקיעה תרועה תקיעה — ושובת

דובר 2:

אחרי התקיעה השלישית. וכאן באות שלוש התקיעות האחרונות, שכבר נכנסת שבת. ותוקע ומריע ותוקע, כאן עושים כבר תקיעה תרועה תקיעה,

הפריפריה, מסביב ללייקווד למשל, אין שם...

השאלה היא

רמב"ם הלכות שבת פרק ה — סדר התקיעות לפני שבת ובמוצאי שבת

דיון: האם יוצאים בסירנת שבת מודרנית

דובר 1:

כאן אתה מודיע לכולם אצל הנרות. אתה לא מסכים שיוצאים עם נרות חשמליים?

דובר 2:

זה אותו דבר. לנרות יש הלכות. זה דבר מעשי. אין בזה שום מצווה, זו לא מצווה מדינית. זו לא מצווה שצריך ללמוד ולהורות.

דובר 1:

בסדר. מעניין. חשבתי על זה, שדווקא בערים יהודיות גדולות רגילות יש דווקא סירנת שבת. אבל בכל החדשות, כמו שקורים להן בארץ ישראל, עיריות פריפריה, מסביב ללייקווד למשל, אין שם...

השאלה היא האם יוצאים. היום למשל, הרבה חברות מפרסמות את המודעות השבועיות שלהן עם וכתבות את הזמנים. יכול להיות שזו גם דרך, כי כך משמיעים לכל אנשי המדינה. זה בטוח כמו חלק מאותו ענין.

לכאורה נראה כאן, לכאורה למעשה, שאבא צריך בביתו לקרוא, לצעוק, שלא יהיה קל לטעות ולהיכנס בטעות כמה דקות לשבת. יכול להיות שעם מה שעשינו שהשבת נכנסת שמונה עשרה דקות קודם, או שעה קודם, זה בעצמו מספיק הגדר להשמיע.

סדר התקיעות — שש התקיעות בערב שבת

דובר 1:

אז כך, אמרת שש תקיעות, בואו נלמד את כל הסדר.

תקיעה ראשונה — נמנעו העומדים בשדות

דובר 2:

אז כך, תקיעה ראשונה, נמנעו... האלשיך אומר את זה דווקא בלשון עבר, כך היה הסדר. הוא אומר הרי, עושים את זה גם אצל אנשי המגרש, שהאנשים שעובדים עדיין בשדות...

כמובן, היום אף אחד לא עובד עד הזמן הזה, היום באים מהשדות בזמן. אבל כך היה. נמנעו עומדים בשדות ממלאכת השדה ומלאכת עבודת השדה. האנשים שנמצאים בשדות הפסיקו לעבוד בשדות.

למה נכנסין בחבורה

ומאותו זמן, מאותה תקיעה ראשונה, והעומדים קרובים ורחוקים לעיר, מאז הסדר הוא שכל האנשים שבאים מהשדות לעיר יבואו ביחד. מי שגר קרוב יותר לעיר לא יכנס מהר לבד, הוא גר קרוב יותר לעיר, הוא יכול ללכת לאט. הוא גם יחכה ויכנס בחבורה.

דובר 1:

מה הענין בזה, כדי שאף אחד לא יעזוב אותו?

דובר 2:

לא, סתם, זו סכנה. פשוט סכנה להישאר לבד בשדה. או כמו ההלכה, שכשהולכים להתפלל בחורבה לא יעזבו את החבר לבד, יחכו עד שיסיים להתפלל וילכו איתו הביתה. זה ענין של סכנה. לא אנשים מבחוץ. סכנה.

יכול להיות שרוצים לוודא שכל היהודים יודעים שבאה שבת. אני לא בטוח שכל יהודי מרוחק מהשדה הרחוק שומע את התקיעה, אבל הקרובים צריכים לחכות, מוודאים שכשבאה שבת גם זה מהשדה הרחוק שמע שזו שבת. יכול להיות. אחרים אומרים שזו טעות שבת, אני לא יודע. בסדר.

תקיעה שנייה — נסתלקו התריסין וננעלו החנויות

אבל בזמן הזה עדיין לא כל כך מאוחר שצריכים כבר לעשות שבת, כי "עדיין חנויות פתוחות והתריסין מונחין". זה עדיין זמן שהחנויות

בסדר. עכשיו, מה אם יום הכיפורים חל להיות בערב שבת?

דובר 2:

אי אפשר לתקוע, כי לא תוקעים ביום טוב. כל מה ש... אבל הרבנים לא... אבל זה יום שופר, זה לא נוגע.

דובר 1:

אה, זה נכון.

יום כיפור שחל מוצאי שבת

דובר 2:

חל להיות מוצאי שבת. יום כיפור הוא מוצאי שבת, אז לא תוקעין, לא עושים את התקיעה של להודיע שזה מוצאי שבת, ולא מבדילין, גם לא עושים הבדלה.

כלומר, אם זה יום טוב, רואים שכן תוקעים, שהציבור ידע שמעכשיו מותר להתחיל לעשות צורך אוכל נפש. אבל בשבתות...

בשבתות לא חסר. אה, הוא אומר את זה ברור.

יום טוב שחל בערב שבת / אחר השבת

יום טוב שחל להיות בערב שבת, תוקעין, עושים תקיעה במוצאי יום טוב כשנכנסת שבת, אבל לא מבדילין, לא עושים הבדלה ממוצאי יום טוב, עושים רק הבדלה בסוף מוצאי שבת עושים הבדלה על שניהם.

חל להיות אחר השבת, אם יום טוב הוא אחרי שבת, מבדילין, עושים הבדלה, אבל לא תוקעין, לא עושים תקיעה.

דובר 1:

למה?

דובר 2:

כי זה שבת, בשבת לא תוקעים. ביום טוב לא תוקעים, ביום כיפור לא תוקעים, כי הוא אומר שזה לא חסר. ו... כן, בשבת עושים הבדלה, אבל לא עושים תקיעות.

חידוש: תקיעות מוצאי שבת הוא בחינת הבדלה

רואים ברור דווקא שהתקיעות של מוצאי שבת הוא בחינת הבדלה גם כן. יש מצווה כזו, יכול להיות שזו ממש מצווה, כמו שיש מצווה, ענף של המצווה של לזכור בכניסתו וביציאתו, גם הענין של התקיעות, של לחבר התחלה וסוף כזה.

סיום — צריך לעשות סירנת מוצאי שבת

דובר 1:

צריך לדבר עם האדם שמסתובב להודיע עם החצוצרן שלו, שיסתובב גם במוצאי שבת.

דובר 2:

הוא לא יכול להסתובב במוצאי שבת? עדיין לא פתחת את החנות שלך במוצאי שבת? על מה אתה מחכה אחרת? כולם שלום.

בסדר, יפה. עד כאן פרק ה'.

כסימן ששבת מתחילה בפועל, ושובת סימן. זה בעצם שלוש תקיעות נוספות, ואחר כך שלוש תקיעות מהירות, אחת אחרי השנייה.

בשלוש התקיעות בינתיים מחכים קצת זמן, השיעור שנקרא כדי לצלות דג קטן. זה שיעור זמן. יש אנשים שעושים את זה אז, אבל זה אומר, זה שיעור זמן. הזמן גם משולב בדברים שעושים בפועל בערך אז. זה יכול להיות, כן.

התקיעה השלישית מניחים... אז מדליקים את הנרות, ומחכים עוד קצת, ועושים תקיעות, שלוש תקיעות, ושובתים.

זמני התקיעות — מתי עושים את התקיעות

דובר 2:

נו טוב. אז, אומר הרמב"ם, מתי עושים את הדברים? **תקיעה ראשונה תוקעין אותה במנחה,** ומה הכוונה מנחה? מנחה קטנה, כשכבר קרוב לשבת, שזה שעתיים וחצי שם אחרי חצות.

והשלישית, הסט השלישי של שלוש, לא, לא הסט של שלוש, השלישית שעושים את האחרונה, השוויה, הקום ועשה לשבת, עושים קרוב לשקיעת החמה, כמו שהרמב"ם אמר באמת שאחרי שקיעת החמה, ערב בין השמשות, עושים את זה אז. קרוב, אבל לא לפני השקיעה, אלא קצת לפני.

תקיעות מוצאי שבת

דובר 2:

ולחייב, גם יש סירנת מוצאי שבת. דווקא במוצאי שבת, **מוצאי שבת תוקעין אחר צאת הכוכבים להתיר העם למעשיהם,** לשחרר את הציבור. זה מעין קידוש והבדלה, מעין הכרזה ציבורית.

דיון: למה לא עושים סירנת מוצאי שבת

זה לא המנהג, נכון? לא עושים את זה. נראה שהציבור לא רציני, יש הרבה יותר פחד מלעשות מלאכה בשבת מאשר לא לעשות מלאכה במוצאי שבת. אף אחד לא עובד בכל מקרה.

הסדר הבדלה שלנו הוא שמתפללים מוצאי שבת בבית הכנסת, אני מתכוון, לפחות הגברים, שיהיה. אולי כל הציבור ביחד, בני חבורה לא צריכים הוכחה. פעם אין ציבור, הייתי במעריב פעם נספרתי.

דובר 1:

לא, אני מתכוון שזה חסר. צריך לדבר עם האנשים שעושים את סירנת השבת, שיעשו גם סירנת מוצאי שבת.

דובר 2:

לא יכול להיות, זה רק... מה שאומרים הרבנים רק אוסרים, עושים רק סירנות כשאסור, כשמותר לא עושים. אני לא מכיר אדם שנשאר עם השטריימל והבקישע שלו כי אף אחד עדיין לא הודיע לו שזה מוצאי, מבינים שזה מוצאי. זה אני אומר, אבל כאן כתוב שצריכים כן לעשות.

יום טוב שחל בערב שבת / אחר השבת

יום כיפור שחל בערב שבת

דובר 1: